

"Αν υπάρχουν άνθρωποι μεταξύ μας που έπεισθησαν, ότι η ιδέα της Πατρίδας και του Έθνους είναι προλήψεις, τότε βέβαια γι' αυτούς ο Νουμάς στο σύνολο και στα μέρη του είναι άχειραφέτητος από τις δυο αυτές προλήψεις. Και προς τιμή του ως μη χειραφετηθεί ποτέ του! γιατί εγώ τουλάχιστο ούτε μπορώ ακόμα να φαντασθώ την εποχή, που η άμιλλα μεταξύ των λαών θα λείπει. Είμαι μάλιστα βέβαιος ότι και όλοι μας—αν έχουμε τα μυαλά μας στον τόπο τους—μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι ειδικά η άμιλλα του Ελληνικού λαού με τους γύρω του τώρα μόλις αρχίζει σκληρότερη, άμειλιχτότερη παραποτέ. Άμιλλα που θα διεξαχθεί με τους πιο παλιούς τρόπους του δικίου της γροθιάς, του δικίου του στρατιωτικότερα οργανωμένου.

Και άγγίσαμε το σημαντικό σημείο της διαφωνίας, που περιστράφηκε το μεγαλύτερο μέρος της συζητήσεως.

Άπό μια μεριά, δηλαδή, έτειναν ν' αποδείξουν ότι η πάλη των κοινωνικών τάξεων άδυνατίζει το στρατιωτικό κράτος, που μας χρειάζεται όσο την ιδέα της πατρίδας δέν τη θεωρούμε πρόληψη. Κι από το άλλο μέρος επέμειναν ν' αποδείξουν ότι η πάλη των τάξεων θα φέρει την εθνημεία την οικονομική και την πνευματική του λαού, πράγματα που τους ενδιαφέρουν, χωρίς να φιλολογούν, ούτε να μιλούν για τα συμφέροντα του Κράτους, της Πατρίδας, του Έθνους (που δέν τους ενδιαφέρουν. Το προσθέτουμε έμεις, αν καλά μαντεύσαμε.)

Αυτή ήταν η συζήτηση. Συζήτηση που έγεινε. Τα «ύπέρ» και τα «κατά» γράφηκαν. Οι άναγνώστες του Νουμά τα διάβασαν και τα ξαναδιάβασαν.

Και έπειδή η συζήτηση από μέρος μου δέν είχε να κερδίσει τίποτα, γιατί δέν είχα να πω περισσότερα και καινούρια, για μένα η συζήτηση έληξε. Κ' έπομένως έλουφαξα, γιατί η συζήτηση από τις στήλες έφημερίδας γίνεται για το φωτισμό των άναγνωστών και όχι για να μεταπεισθούν οι έισηγητές της συζητήσεως, η και οι συζητητές.

II

"Αν φαίνεται πως ξαναγυρίζω σήμερα πάλι, στη συζήτηση δέν το κάνω για να την εξακολουθήσω, αλλά για να δανεισθώ από τις μελέτες του κ. Σκληρού μια σημαντική συμβουλή που μάς έδωσε, συμβουλή που νομίζω πως χρειάζεται να μελετηθεί πολύ για το έργο του Νουμά.

"Ελέγαμε στην αρχή του άρθρου ότι το σύνολο, που αποτελεί ο Νουμάς, έφθασε να δνειρεύεται για την καλλιτέρευση της κοινωνικο-πολιτικής κατάστασεως μαζί με την προετοιμασία της πνευματικής επαναστάσεως και δημιουργία κόμματος προοδευτικών που να θέλει την πνευματική χειραφέτηση και την εθνημεία του λαού, σαν πρώτον όρο του δυναμώματος του Κράτους.

Το κόμμα όμως αυτό θέλει μια βάση! Το κόμμα αυτό για να υπάρξει πρέπει ν' αντιπροσωπεύει συμφέροντα! Ίδου τί μάς μαθαίνει ο κ. Σκληρός. Κ' έχει όλο το δικιο μαζί του και το άξίζει η εθνημεία μας. Μόνο με ιδέες, κόμματα δέν ζούν. Το κόμμα για να ζήσει πρέπει ν' αντιπροσωπεύει συμφέροντα.

Και σά συνέπεια ο κ. Σκληρός προσθέτει. Για να βρήςτε το κόμμα που θα σας ύποστηρίξει να επιβάλετε τις ιδέες σας, οργανώστε τους εργάτες και δείξτε τους τα συμφέροντά τους.

Κ' έμεις δεχόμενοι την αρχή προσθέτουμε. Κάνετε κάτι καλλίτερο και πιο σύμφωνο με τις άνάγκες του τόπου μας και με τα πράγματα. Οργανώστε κόμμα λαϊκό, δείχνοντας ότι ποθεείτε την πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη του λαού κι ότι θέλετε φορολογία, που να τείνει στην εξίσωση ώστε να βοηθήσει την οικονομική εθνημεία του μικροαστού, του μικροεπιδημιότη, του τεχνίτη, του επαγγελματία, του εργάτη, του μικροεπαλλήλου.

Θέλετε βάση του κόμματος; Ζητείστε τη στο λαό και στα συμφέροντά του. Για την ύπαρξή του κανένας λόγος δέν επιβάλλει την άποδοχή ενός συστήματος, που καταργεί πατρίδες και θρησκείες, που ύπόσχεται κοινωνικομοσύνες και ίσχυρομοσύνες, που καλλιεργεί το μίσος μεταξύ δημοσθών και δημοφύλων και προετοιμάζει κοινωνικήν επανάσταση, καταργώντας κάθε τάξη, πειθαρχία και αρχή.

*

"Ο συγγραφέας λοιπόν του κοινωνικού μας ζητήματος με την προσπάθεια να διασκεύασει—όπως λέν οι καθαρευουσιάνοι—διά τα καθ' ημάς τον Γερμανικό σοσιαλισμό, μάς έμαθε και μια μεγάλη αλήθεια: "Ότι πρέπει να πολεμήσουμε την κατάσταση, όσοι θέλουμε τη διάρθρωσή της, οργανωμένοι σε κόμμα πολιτικο-κοινωνικό με βάση, με σημαία, με πρόγραμμα.

"Αγκαλιάζοντας απ' έπου κι αν μάς έρχεται, το

σωστό, λέμε. Πρέπει να ιδρύσουμε κόμμα με βάση τα συμφέροντα του παραγωγού λαού που δέν τρώει από το δημόσιο ταμείο. Κόμμα με διαδοχούς όλους τους παραγωγούς, κτηματίες, τεχνίτες, γεωργούς, έμποροβιομηχάνους, εργάτες. Κόμμα που να δνειρεύεται μια πατρίδα δυνατή σά συνέπεια της έσωτερικής δυνάμεως του Κράτους. Κόμμα με τη σημαία της πνευματικής επαναστάσεως κατά του δασκαλισμού. Και με πρόγραμμα τη βοήθεια της παραγωγής με παραγωγικά έργα και εξίσωση της φιλολογίας, και... ξέρω κ' εγώ; με πρόγραμμα μελετημένο, στις λεπτομέρειες και στο σύνολο, που θα πολεμάει το δασκαλισμό, τη συναλλαγή και τη ρουτίνα και θα βοηθάει το πνευματικό και οικονομικό άνύψωμα του παραγωγικού λαού.

Ποιούς θα βρει αντίπαλους ένα τέτοιο κόμμα; Το δασκαλισμό και τους μισωτούς.

Ποιά θα είναι τα μέσα που θα μεταχειρισθούμε για τη δημιουργία του; Φωτισμός του λαού. Υπόδειξη των συμφερόντων του. Υποσχέσεις πραγματοποιήσιμες κι από αύριο για το καλό του και το καλό του τόπου. Οργανώσεις γεωργικών συνδέσμων. Ένώσεις συντεχνιών. Συνδικάτα μικροκτηματιών και μεγαλοπαραγωγών. Σύνδεσμοι εργατών και τα παρόμοια.

Ποιά θα είναι οι άπόστολοι του κόμματος; Αυτούς τους ξέρω καλλίτερα. Τα μορφωμένα άτομα. Οι άπόστολοι της πνευματικής επαναστάσεως.

Και όλ' αυτά πρό πάντων χωρίς σύστημα και μέθοδο και άναλογίες, και μεταφορές από το τί γίνεται άλλου, γιατί τ' άλλου μπορεί να γίνονται και από άλλα αίτια και γι' άλλους λόγους.

Τέλος πάντων αν μπορούμε να επιτύχουμε τούτα: Το άνύψωμα το πνευματικό και οικονομικό του λαού; δέν μπορούμε τάχα να προσμείνουμε λίγα!!! χρονάκια, για ν' άγκαλιάσουμε την προχωρημένη ιδεολογία, που ποθεεί ισότητες άπόλυτες άτόμων οικονομικές και άδελφότητες λαών; Να την άγκαλιάσουμε, δηλαδή, τον καιρό που θα δούμε, ότι κ' οι γύρω μας λαοί την άγκάλιασαν, η τουλάχιστον όταν μάθουμε από κανένα βιβλιάρκι, ότι η Γερμανία χωρίσθηκε σε άδελφωμένες έμοσπονδίες άοπλες;

Τότε θα είναι καιρός για να μιλήσουμε κ' έμεις για την αλήθεια της ιδεολογίας του σοσιαλισμού. Έως τότε και η ιδεολογία του είναι πρόκαιρη για τον τόπο μας.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ Σ. ΑΛΕΞΙΟΥ

"RIDI. PAGLIACIO,,

Και δέν τοδπα τίποτα τίποτα, ενώ ήξερα, το αιστανόμουν, πως τή στιγμή εκείνη δέν την άγαπούσε τή Μαίρη! Το σφίξιμο το νευρικό του χ ριού μου, ή χλωμάδα του, ή στενοχωρία άπάντηση που μουδωκε, ή άδιαφορία όταν είπα πως έπειτα από λίγο θάρχόταν εκείνη, το χαμόγελό του το έρωτικό σαν έμαθε πως από το πρωί μουχε στείλει μια θαυμάσια σο-ντε-λι κάτασπη με νταντέλλες... Μά ναί, μ' άγαπούσε, τόβλεπα και δέν είχα παρά να σκύψω να τον φιλήσω όπως συνήθιζα άλλοτε. ναί, ναί δέν είχα παρά να γονατίσω και νακού μπήσω στα γόνατά του... και θάπαίρνε κείνος τι κε φάλι μου στα χέρια του και θα πλησίαζε το πρόσωπό του στο δικό μου... κ' ένιωθα την καρδιά

*) Η αρχή του στον αριθ. 341.

μου να χτυπά γλήγορα γλήγορα σά νάτανε ή πρώτη ή πρώτη φορά που θα με φιλούσε και μια άκατανίκητη όρμη μ' έσπρωξε κοντά του και γονάτισα.. "Άξαφνα χτύπησε ή πόρτα...

α Εκείνη», είπα και τινάχτηκα σά χτυπημένη κατάστηλα από κάποιο άόρατο άτσάλινο χέρι α' Έ κεί η. "Εκείνη...» και γέλασα γέλασα δυατά, και σκύβοντας τώρα στο πρόσωπό του του φώναξα α' Εκείνη» ..

"Εκείνη, ή Αιώνια, ή Άναπόφευγη, Εκείνη που θα μπαίνει παντοτεινά άναμυσά μας και θα μάς χωρίζει. Εκείνη που είναι άπόξω και την περιμένεις. Εκείνη που θάρθει αύριο, εκείνη που θα παρουσιά ζεται όσες φορές θα σκύψω για να με φιλήσεις. Αυτή δέν είναι ή Μαίρη, δέν είναι καμμιά. Είναι ή Αιώνια Γυναίκα που θα σε παρακαλεί για να σ' άρπάξει από την άγκαλιά μου έμένα. Είναι ή αιώια γυναίκα που θα σου άναθει έσένα τάντρος κόκκινες έπιθυμίες και πόθους άήμερους. Εκείνη είναι!

"Αρσίε με μένα. Έγώ πάλιωσα. Έγώ δέν έχω τίποτα καινούργιο να σου δώσω πιά. Με πεθύμησες τώρα; Δέ σημαίνει, δέ σημαίνει. Θα φιλήσεις την άλλη και θα με ξεχάσεις. Ναί, θα με ξεχάσεις εσύ, μόλις βρήςτε μόνοι οι δυο σας, μόλις το

σώμα της θα μπλεχτεί δλόθερο στο σώμα σου. Με πεθύμησες τώρα; Δέ σημαίνει...

Μην άργοπορείτε πηγαίνετε πάνω, πάρε τή Μαίρη. Σας περιμένει το δωμάτιό μου το κομψό, το μικρούτσικο, με τή ζεστή μυρισμένη άτμο σφίρα, που τόσες φορές, χιλιάδες φορές, έτσι μου φαίνεται, άνάπνευσε όταν μ' άγαπούσε!...

Νά κοιμηθώ στο κρεβάτι αυτό; Άδύνατο κι όμως νυσταζώ. Έχω κουραστεί, έχω κουραστεί θανάσιμα και θέλω να κοιμηθώ, να ξεπλωθώ κάπου και να κοιμηθώ, να κλείσω τα μάτια μου και να μη συλλογιούμαι τίποτα. Νά τα ξεχάσω όλα και τή σημερινή μέρα μ' ό,τι συνέβηκε και να μην έρθει ττό νού μου τίποτα, τίποτα... Μά που να κοιμηθώ; δέν έχω μέρος και νυσταζώ...

Πήγα στη μικρή μου άδερφή και την παρεκάλεσα να μου κάμει λίγον τόπο στο κρεβατάκι της να πλαγιάσω κ' εγώ. Το καημένο το παιδί. Τρόμαξε που το ξύπνησα κι άνοιξε τα ματάκια του που δέν τα τάραζε άκόμη καμμιά σκεψη και με ρώτησε μισοκοιμισμένα: «Τί είναι; τί είναι;»

— Τίποτα, άγάπη μου! ήσυχασε, κοιμήσου.

Μιλώ για την ιδεολογία του, επειδή την πρακτική εφαρμογή των αρχών του θα τη θεωρούσα βλαβερή και που θα ενδιέφερε την αστυνομία, εάν δεν ήταν από τα πράγματα αδύνατη.

Για τούτο για το έργο των πρακτικών σοσιαλιστών του τόπου μας—αν υπάρχουν—ούτε μίλησα, ούτε θα μίλησω στο Νουμά.

Για την ιδεολογία όμως του σοσιαλισμού θα μπορούσα κάτι να πω, εάν δε νόμιζα πως ο Νουμάς χρειάζεται τις στήλες του, για πρακτικότερα θέματα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

ΘΑΛΑΣΣΑ

Και το κεφάλι μου ξουφά και το καρδιόχτυπο άκουσα,
Κι αντίκρισα ένα δράμα που πάντα και πλαταίνει,
Κι αντίκρισα τη θάλασσα, να τραγουδάει, να δέρονται,
Τη θάλασσα, τη θάλασσα την πρώτη μου ερωμένη!

Αάση, βουνόπλαγα, στεριές την πλῆξη μου χαρίσατε,
Κι ὡ λῆμη, μέσα σου ἔκλεισες μιὰ ψεύτικη γαλήνη.
'Εγὼ ποθῶ τὰ γινώριστα, τὰ δρόα και τὰ νιντόαχτα,
Τοὺς οὐρανοὺς, τὰ πέλαγα, τὴν ἀπεραντοσύνη...

Στις ἄλλες ἔγνωες πὸν βαθειὰ πλῆθος ἐντὸς μου
δὲν ἔρχομαι,
'Ενας πρωτόφαντος καημὸς γεννιέται ἀγάλη ἀγάλια,
Στὰ ματωμένα του φτερά μᾶνασηκίνοι ἀπάντεχα
Και μ' ὀδηγεῖ και φέρνει με στὰ Ἰταλικά ἀκρογιάλια.

Τὴ θάλασσα, τὴ θάλασσα νὰ ξογαῖδῶ νειρεύτηκα,
Μέσ' τὴν ἀρμύρα νὰ λουστῶ και μέσ' τὸ πλούσιο
κῆμα

Και νὰ γροικῆσω τὰ πουλιὰ πὸν ὑψώνονται στριγγό-
λάλα
Και νὰ ταιριάξω τὴν πλατειὰ τὴν πελαγήσια ἔριμα!

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

- Νέαι Ἰδέαι τοῦ Τολτσῆ Δρ. 2.—
— Τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς μας » 1.50
— Κοινωνιολογικὰ πρῶδοξα. » 3.—
ὕπὸ Μίξ Νορδάου » 2.—
— Ὁ Βέρθερος τοῦ Γκαίτε » 2.—
— Φιλοσοφία τοῦ Γάμου » 2.—
ὕπὸ Debay
— Ἡρωὶς τῆς Μακεδονίας » 1.—
δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς ὑπὸ
Γ. Κούρη.

* Ἄπαντα πωλοῦνται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Α. Γαλανοῦ,
ὁδὸς Σιγῆου 54.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Κοντὰ στὴ λυρική πλημύρα μπορεί νὰ πει κανένας πὼς ἡ λογοτεχνική μας κίνηση βρίσκεται στὸν ἀστερισμὸ τοῦ δράματος. Σχεδὸν οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς παλιότερους και νέους συγγραφεῖς μας προτιμᾶν νὰ δόσουν σκηνηκὴ μορφή σ' ἐκεῖνο πὸν θὰ μπορούσαν, μὸν φαίνεται, νὰ τὸ τραγουδήσουν ἢ νὰ τὸ διηγηθοῦν καλύτερα μόνον τους, δίχως τὸ μεσοβάθημα τῶν θεατρῶν. Δὲ λέω πὼς μιὰ ἀρτιότητα στὸ λυρικὸ ποίημα ἢ στὸ διήγημα εἶναι πράγμα εὐκόλο—τίποτε δὲν εἶν' εὐκόλο στὸ σύνορο τῆς τέχνης—μὰ ἡ σκηνηκὴ ἔχει τις ξεχωριστὲς συνθήκες τῆς κ' ἡ δραματικὴ σύνθεση ἀπαιτεῖ κάποια ξέχωρη ἰδιοφυΐα, πὸν μόλις σὲ δυὸ τρεῖς θαμποχάραξε ὡς τὴν ὥρα στὸν τόπο μας. Μὰ πάλι κ' ὁ λογοτέχνης εἶναι κ' αὐτὸς μέλος μιᾶς κοινωνικῆς περιοχῆς, σὲ τούτη δίνεται περίσταση ἀπ' τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη αἰτία νὰ καλιεργηθῆ τὸν ἢ τὸ ἄλλο εἶδος λόγου κ' ἔτσι κ' ἐκεῖνος σέρνεται ἀπὸ τις ἀπαιτήσεις τοῦ καιροῦ. Καὶ σὲ μᾶς ἄρχισε στερνὰ νὰ ζωηρέθει ἡ θεατρικὴ κίνηση. Ἡ δόξα ἀσφαλίζεται γιὰ τὸν ποιητὴ εὐκολότερα ἀπὸ τὴ σκηνηκὴ, μιὰ ἐπιτυχία σ' αὐτὴ μπορεί νὰ τοῦ ἀνταμείψει τοὺς δημιουργικοὺς κόπους τοῦ πιδ γενεῖα ἀπὸ τὰ περιοδικὰ και τὸ βιβλίο κ' ἔτσι καθέννας, πὸν ἡ τύχη του τὸν ἔριξε στὰ γράμματα, ἀποφασίζει νὰ τὴ δοκιμάσει και στὸ θέατρο. Μὰ κ' ὁ σκόπελος σ' αὐτὴ τὴ δοκιμὴ εἶναι πιδ ἐπικίντνος. Ἡ λαχτάρα τῆς ἐπιτυχίας παρασέρνει εὐκολότερα σὲ κάποιο συμῶρφωμα μὲ τὰ γούστα και μὲ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ θεατρικοῦ κοινού κ' ὁ ποιητὴς βάζει ὀδηγὸ του πολλές φορὲς περισσότερο τις ἀπαιτήσεις τοῦ θεατρῶν ἢ τοῦ ἀστεριού, πὸν πρόκειται νὰ σαρκώσει στίς σανίδες τῆς σκηνης τὸν ἥρωα ἢ τὴν ἥρωῖδα του, παρὰ τὸ ποιητικὸ σάρκωμα τῆς σύλληψῆς του. Καὶ θὰ χρειάζονταν μιὰ ἀνώτερη ποιητικὴ ἐφυα γιὰ νὰ νικᾶει και νὰ υποτάξει μὲ τὴ δημιουργικὴ τῆς δύναμη ἔλους τοὺς ἄλλους δευτέρους σκοποὺς και τις σκληρὲς βιωτικὲς ἀνάγκες. Μιὰ τέτια λὲν πὼς εἶταν ὁ Σαίξπηρ και δὲν ξέρω ἄλλος ποιός. Μιὰ τέτια ὁμως δὲ φαίνεται νὰ εἶναι κ' ὁ συνθέτης τῶν «Τριῶν φιλιῶν», τοῦ πρώτου ἀπὸ μιὰ ἀραδαριὰ θεατρικὰ ἔργα, πὸν τυπώθηκαν τώρα στερνὰ σὲ χωριστὰ βιβλία ἢ δημοσιέτησαν σὲ διάφορα ἔγκριτα περιοδικὰ τῆς μέσα κ' ἔξω ρωμισούνης.

Τὸν κ. Κ. Χρηστομάνο τὸν ἔχω ἀκουστὰ γιὰ ἔγκριτο συγγραφέα και στὴ μητρικὴ μας γλῶσσα και σὲ ξένες. Ἡ τραγικὴ σενάτια του ὁμως, καθὼς τὸ λέει τὸ δραματικὸ του ἔργο, τὸν παρουσιάζουν γιὰ ἀρκετὰ πρωτόπειρο θεατρικὸ συγγραφέα. Πρωτόπειροι εἴμαστε και θὰ μένομε ἴσως σ' ἔλη τὴ ζωὴ μας σὲ περισσότεροι στὸν τόπο μας. Μόνον ἓνα ξετύλιμα τῆς ἑλῆς κοινωνικῆς ζωῆς μας σὲ ἔλα τῆς τὰ φανερόματα θὰ φέρει ἓνα ξετύλιμα καὶ ὀρίμασμα τόσο στὴ γενικὴ ἀντίληψη τῆς τέχνης ὅσο και στὴν ἀτομικὴ μπόρηση τοῦ καθενὸς τεχνίτη. Μὰ ἀπὸ ἓνα συγγραφέα μὲ μόρφωση και ψήμη εὐρωπαϊκὴ, ἀπὸ ἓνα πὸν ἔδειξε τόσο ριζοσπαστικὸ πνεῦμα σὰ διευθυντῆς σκηνης και βόθησε τόσο πολὺ τὸ σχετικὸ ἀνύψωμά τῆς, περιμένε κανένας ἓνα δραματικὸ πρωτόλειο κάπως τεχνικότερο και σοβαρότερο ἀπ' τὴν τραγικὴ κοινοτυπία τῶν «Τριῶν φιλιῶν». Ἡ ὑπόθεσή τους εἶναι ἀπλή. Ἡ Ντοντὸ κ' ἡ Λιάνα ἀγαπᾶν τὸ Φαίδη. Ἡ πρώτη τοῦ δίνει νυχτερινὴ συνέντευξη στὸν κήπο τοῦ παρθεναγωγείου, πὸν εἶναι μαθήτρια και στὸ τέλος τὸν παρακαλεῖ νὰ φιλήσει και τὴ φιλενάδα τῆς τὴ Λιάνα, πὸν τῆς βαστάει φανάρι πίσω ἀπὸναν θάμνο. Ὁ Φαίδης παντρεύεται τὴ Ντοντὸ. Γυρνώντας ὁμως ἀπὸ τὸ ταξίδι τοῦ γάμου, ξαναφιλεῖ κατὰ παράκληση τῆς γυναικὸς του τὴ Λιάνα. Στὴ Ντοντὸ ξεσπάει ἡ κληρονομικὴ ἀρώστια τῆς. Μαθαίνοντας τὸ ἀναπόφευχτο τέλος τῆς, στέλνει και φέρνει τὴ φιλενάδα τῆς, βάζει τὸ Φαίδη και τὴν ξαναφιλεῖ μπροστὰ τῆς κ' αὐτὴ μπαίνει στὴν ἄλλη κάμαρα και σκοτόνεται.

Δὲ λέει κανεὶς πὼς δὲ μπορούσε ἀπ' τὸ τριμμένο θέμα νὰ βγῆι στὰ χέρια ἑνὸς ποιητῆ ἓνα δραματικὸ ἔργο. Μὰ γιὰ τούτο θὰ χρειάζονταν ἡ γνώση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς περισσότερο ἀπ' τὴν εἰδικότητα στίς τσουαλέτες. Στὸ συγγραφέα τῶν «Τριῶν φιλιῶν» δὲν ἀρνούμαι βέβαια τὴν ἀξία νὰ μπορεί νὰ διασκεδάσει τὴν ἐκλεχτὴ κοινωνία ὕστερα ἀπ' τὸ καλὸ φαγί τῆς μὲ σκανταλιστικὲς σκηνης, ἐρωτικὲς σμιξεις κάτω ἀπ' τὰ παιγνίδια τῆς σελήνης, μὲ κομψόπρεπες διασκεδῆς σαλονιών, μὲ γαργαλιστικοὺς ὑπαινιγμοὺς ἀπὸ κρυμμένες κ' ἀνοιχτὲς κρεβατουκάμαρες, δὲν ἀρνούμαι πὼς οἱ καθολικάδες τῶν ἡρώων του και τὰ παιγνίδια, πὸν παίζουν τούτοι: στὸ γκαρσόνι τοῦ ξενοδοχείου, δὲν εἶναι ἀξία νὰ φαιδρύνουν κ' ἀνθρώπους σοβαρότερους μου, δὲν ἀρνούμαι ἀκόμα πὼς ὁ συγγραφέας τῶν «Τριῶν φιλιῶν» καταφέρνει νὰ ἐκφράσει στὴ γλῶσσα μας κουραστικότερα ἀπὸ

Ἦρθε νὰ δῶ μὴν εἶσουν ξεσκαπασμένη, νὰ σὲ σκεπᾶσω κοιμησού.

Τὸ παιδιακίσι κρεβατάκι εἶταν ἀγνὸ και δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ λερῶσουν οἱ δικὲς μας μίξερεις κ' οἱ ἐλευσιότητες τῆς ζωῆς μας. Μὲ ποῖο δικαίωμα τολμοῦσα ἐγὼ και ζυπιούσα τὸν ἥτυχο αὐτὸ ὕπνο και τάρραξ τὰ ὄμορφα παιδιακίσια ὄνειρα; Πὼς τολμοῦσα και δὲν κοκκίνιζα ἀπὸ ντροπὴ πηγαίνοντας νὰ κοιμηθῶ μὲ τὸ κοριτσάκι αὐτὸ τὸ ἀνήξερο; Κι ἂν μὲ ρωτοῦσε, γιατί δὲν πλαγιαζῶ στὸ δικό μου τὸ κρεβάτι... κ' ἂν στὴ σκέψη, πὼς μπορεί νὰ φοβᾶμαι, μὸν πρότεινε καλόγνωμο και γλυκόλογο νᾶρθεῖ στὴν κάμερά μου, νὰ κοιμηθεῖ μαζί μου στὸ δικό μου τὸ κρεβάτι πὸν εἶναι πιδ μεγάλο και θὰ μᾶς χωρεῖ καλύτερα;

Ὅχι, ὄχι. Φρίκη και νὰ τὸ συλλογιόμμαι μόνον. — Τίποτε, ἀγάπη μου! ἤσυχαστε, κοιμησού.

Ἦρθε νὰ δῶ ἂν εἶσουν σκεπασμένη. Καλὴ νύχτα...

Νυστάζω! Εἶναι δυὸ ἡ ὥρα. Σηκώθηκε δυνατὸς ἄερας και χτυπᾶ στὴ γειτονιὰ κάποια παραθυρόφυλλα πὸν λησμονηθήκαν ἀνοιχτά. Ὡ, πὼς μὸν κάνει κακὸ ὁ ἀέρας σὰ φυτὰ τὴ νύχτα! Μιὰ ἀλλοκοτὴ λύπη γιὰ ἔλα τὰ πράματα πὸν εἶναι ἔξω και τὰ στραπατσέρνει, μὸν πλακῶνει τὴν καρδιά μου

και βλέπω πὸν και πὸν κανένα δέντρο ὀλουόνηχο νὰ τὸ σουρομαδεῖ σὰ νὰ πασκίσει νὰ τὸ ξεριζώσει! και βλέπω τὰ φανάρια τῶ δρόμου νὰ τρεμουλιάζουν σὰ νὰ θέλει νὰ τὰ σβῆσει. Ἐπειτα τὰ σκυλλια πὸν πηγαίνουε τοῖχο τοῖχο και γουγιζουε και ἄλλα πὸν ἀνακατώνουε σκουπίδια και ἄλλα πὸν κοιμοῦνται κουλουρασμένα στὰ παραγώνια... Καὶ βλέπω ἓνα μεθυσμένο πὸν πρκαμιλεῖ και τρικλίζει. Κ' ἔπειτα ἓνα τραγοῦδι πρκαφνο πὸν ἀπομακρύνεται. Κ' ἔπειτα τὸν κρότο μιᾶς ἀμαξῆς πὸν περνᾶ και χάνεται σιγά-σιγά, και τις ὀμιλίες ἀντρῶν και γυναικῶν μαζί πὸν φεγουε ἀπὸ βεγγέρα, κ' ἀπάνω ἀπ' αὐτὰ τὸ βουητὸ τᾶέρα και τὸ σφύριγμα και τὰ χτυπήματα τῶν ἀνοιχτῶν παραθυρόφυλλων και τὸ σφύριγμα πὸν κάνουνε στίς πλακές τὰ ξερά φύλλα και τὰ παλιόχαρτα!

Μὰ πὸν θὰ κοιμηθῶ και νυστάζω!...

15 τοῦ Σεπτέβρη.

Εἶμαι καλύτερα σήμερα. Μπορῶ και περπατῶ μέσα στὸ δωμάτιο λίγο και δὲν ἔχω διόλου πνεσῶ. Ἀῦριο ἐλπίζω ἔξωκει τέλεια καλὰ και θὰ γράψω τοῦ Λῶρη νᾶρθε. Ἐξω ξεχάσει ὀλωσδιόλου τί συ

νέθηκε και θὰ τοῦ δῶσω πάλι τὴν ἀγάπη μου ὅπως ἄλλοτε. Δὲ μὲ νοιάζει πὼς δὲ μ' ἀγαπᾶ. Εἰσπᾶννομαι βαθειά πὼς δὲ μὲ νοιάζει. Ἀρκεῖ νᾶρχεται νὰ τὸν βλέπω. Σὼ εἰ νὰ μ' ἀφήνει νὰ τοῦ ἔπαναλαμβάνω ἐγὼ τὴν ἀγάπη μου... Ὅταν ἀγαπᾶ κανεὶς σὲν κ' ἐμένα δὲν πρέπει νὰ τὸ κρύβει! Νᾶρθεῖ ὁ Λῶρης. Να ξέρω πὼς ἦθε γιὰ μένα, πὼς δὲ βρίσκεται σπίτι μου κ' ἐγὼ μιλῶσω γιὰ μιὰ ἄλλη, νὰ μὴν ἔχω ἀγάπη νὰ ὑποκοῖνμαι και νὰ ὑποφέρω τόσο... Ἡ ψυχὴ μου λυγίζει ἀπὸ τὸ βάρος τῆς εὐτυχίας πὸν θὰ νοιώσω σὲν τὸν ἰδῶ! Παναγιὰ μου, γιατί ἀφήσα τὸν καιρὸ και χυθῆκε ἄδικα; Γιατί σὲν ἔλειπε και δὲ μὲ γράφε πιά, ἔπαψα κ' ἐγὼ νᾶν τοῦ γράφω και τὸ θερρεψα σωστὸ αὐτὸ; Μήπως δὲν τὸν ἀγαποῦσα τότε; Μὴ και. Κῆποτε δὲ φερνόμαστε ἔτσι και λέμε πὼς πρέπει νὰ φνοῦμε ἐγωιστὲς ἐπιτέλους και τὸ κάνουνε και μῖνομε ἐχρηστημένοι και περῶφνοι γιὰ τὸ κατὸρθωμ; Ψέματα! Ψέματα! Δὲν ἀγαποῦμε τότε. Τότε εἶναι πὸν ἀρχίζουμε και ξεχνοῦμε και δὲ μᾶς πολυνοιάζει.

Πιά ἄλλη ἀπόδειξη ἀπὸ τὴ σημερνή; Ὁ Λῶρης γύρισε και μὲ χίλιους τρόπους μ' ἔιασε νὰ πιστέψω πὼς δὲ μ' ἀγαπᾶ πιά. Δὲ μὲ ρώτησε γιατί

καθ' ἄλλον τῆ φιληθονική διάθεσι τῶν ἀριστοκρατικῶν ψυχῶν τῆς ἐποχῆς μας, ἢ νάποδοσει ἀριστοτεχνικά σὲ φλυαρία λόγων μοντέρνου αἰσθηματικοῦ ρυθμοῦ τίς δέξω πιά ἀπὸ τὸ συρμὸ μελωδίας τῆς Τραβιάτας. Μὰ οἱ ἱκανότερες αὐτὲς δὲν τὸ πιστέψω νάναυ ἐκείνες ποὺ λαχτάρησαν ὅσοι ἀντίκρουσαν στὸν Ἰερυτῆ τῆς «Νέας Σικηνῆς» τὸ ἐπαναστατικὸ θεατρικὸ πνεῦμα, ποὺ θάβαζε τίς βάσεις μιᾶς καινούριας τέχνης. Γι' αὐτὸ κ' ἡ ἀπογοήτευσίς ἀπὸ τὸ δραματικὸ πρωτόλειο τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου εἶναι θλιβερότερη. Δὲ μπορῶ νὰ φαντασθῶ ποιά εἶναι ἡ σχέση ποὺ ἔχει μὲ τὴ δραματικὴ τέχνη αὐτὸς ὁ ἀκράτητος χεῖμαρος τῶν ζητημένων καὶ τριμμένων φευτολυρικῶν διαχυμάτων, ποὺ γεμίζει καὶ φουσκώνει ὅλο αὐτὸ τὸ ἔργο. Ἄν καὶ δροσερότερα ἀκόμα ἀνθία λυρισμοῦ μᾶς μπουχτίζουν καὶ σὲ ποιητὲς μὲ πιδ βραβια δραματικὴ ὑπόστασι, τὰ τενεκεδένια μιχλιμπιδία κ' οἱ γυρλάντες ἀπὸ χρυσόχαρτα, τόσο κακὰ κομένα κιάλα καὶ παραφορτωμένα, εἶναι ἀνυπόφερτα στὴν τέχνη γιὰ ἕνα κάπως μορφωμένον αἰσθημα. Βέβαια δὺο δόλτελα διαφορετικὰ πράματα ἢ σκηνοθετικὴ καὶ ἢ ποιητικὴ καλαισθησία, καθὼς καὶ ἄλλο πρᾶμα ἔργο τέχνης καὶ σκηνοθετικὸ σύνθεμα. Μὰ στὸ τέλος τέλος κ' ἂν μόνον ἕνα διασκεδαστικὸν ἔργο ἤθελε νὰ συνθέσει ὁ κ. Κ. Χρηστομάνος, ἢ πείρα ποὺ ἔχει τοῦ θεάτρου χρωστούσε νὰ τὸν δηγῆσει, νὰ μετριάσει τὴν αἰσθηματολογικὴ κίνησι γιὰ ὄφελος τῆς σκηνοθεσίας. Ἄν ὅμως τοῦτο θάξενε καὶ τῆ σειρά τῶν παραστάσεων, ποὺ ἔκαμαν τὰ «Τρία φιλιὰ», μὴν ἔχοντας κ' ἐγὼ τὴν πείρα τοῦ ἀθηνέικου θεατρικοῦ καινοῦ, δὲν τὸ γνωρίζω.

Στὸ «Γυιὸ τοῦ Ἰσκιου» τοῦ κ. Σπύρου Μελά ὁ τόνος ἀνεβαίνει. Ἐδῶ χειρονομούν καὶ ρυάζονται ὑπεράνθρωποι ἥρωες. Δὲν ξέρω ἂν γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴν ψηλότερη αὐτῆ δράσι μέσα σὲ μιᾶν ἀπλή περιουχὴ ρωμάντικου νησιού, ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο λόγο (οἱ βουλήσεις τῶν νεαρῶν ποιητῶν εἶναι ἀνεξερέθνητες!) ὁ συνθέτης αὐτοῦ τοῦ δράματος μᾶς παρουσιάζει τὸν ἥρωά του γεννημένον, ἢ σωστότερα πιασμένον στὴν κοιλιά τῆς μάνας του ἀπὸ ἕναν Ἰσκιό. Ὁ νέος Βάγγος εἶναι σηματομενός στὸ νησί, βάρος στὸ σπῖτι του καὶ στὸς νησιώτες ποὺ περπατοῦν μὲ τὰ κούτελα σκυμένα. Ὁ πατέρας του τὸν στέλνει μὲ τὸ καράβι τοῦ καπετᾶν Λεφτέρη, θαρρεύοντας πὼς θὰ τὸν γλυκάνει ὁ παράς. Κ' ἔτσι θά-

φίσει τίς ἀπαλὲς ἀνακρούσεις τοῦ βιολιού του καὶ τὰ ζωτικὰ κινήματα ποὺ ἀναστατόνουν τὸ νησί. Μὰ ὁ ἥρωας ἀγαπάει τὴν κόρη τοῦ καραβοκύρη, τὴν Αὐγούλα, ἐκείνη δὲν τὸν θέλει, σὰ φτωχὸς ποὺ εἶναι, καὶ τούτος βουλιάζει τὸ καράβι τοῦ πατέρα τῆς, καὶ πνίγει ἐξῆ ψυχὲς στάγερια κύματα τῆς νύχτας, γλυτῶνει μόνον τὸ μελλόμενον πεθερὸ του στὰ γερά τὰ μπράτσα του, γιὰ νὰ γυρίσει πάλι μαζί του στὸ νησί, νὰ κάψει τὸ σπῖτι του μαζί μ' αὐτὸν τὸν ἴδιο κ' ἔτσι ἡ κόρη του φτωχῆ κ' ἐκείνη πιά, νάναγκαστεὶ νὰ τὸν πάρει. Μὰ ἡ λύσις αὐτῆ δὲν εὐχαριστᾷ τὸν ἥρωα, ποὺ δὲν τὸν χωράει ὁ κόσμος. Τὸ κορμὶ τῆς γυναίκας, ποὺ τοῦ παραδόθηκε, δὲν τὸ θέλει δίχως καὶ τὴν ψυχὴ τῆς, τὰ μικρὰ στήθια τῆς δὲ μποροῦν νὰ χωρέσουν τὴ βαθιὰ ἀγάπη, ποὺ θέλει ἐκείνος. Τῆς φανερόνει πὼς αὐτὸς εἶναι ποὺ βούλιαξε τὸ καράβι κ' ἔκαψε τὸν πατέρα καὶ τὸ σπῖτι τῆς, τούτη θέλει νὰ τὸν παραδόσει στὸ νόμο, ὁ ἀδερφός του βγάξει τὴν πιστιόλα νὰ τὸν χαλάσει, μὰ ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου δὲν εἶναι γραμμένον νὰ πεθάνει ἀπὸ βόλι ἀνθρώπου, μόνον μιὰ θάλασσα πλατιά ἴσως μπορέσει νὰ τὸν χωρέσει. Πέφτει σ' αὐτῆ καὶ μαζί του κ' ἡ αὐλαία.

Μιὰ κάπια μικρὴ δράσι δὲ λείπει ἀπὸ τὸ ἔργο ἢ ὀλικὴ μορφὴ ὅμως εἶναι διηγηματικὴ κ' ἐδῶ κ' ὄχι διαλογικὴ. Εἶναι ὁ πιδ εὐκολος τρόπος κ' ὁ μοναχὸς ποὺ δίνει τὴν περιστασιὰ στὸ ζέχυμα σὲ ἀδειοὺς βροντεροὺς λόγους, σὲ ρητορικὲς ποιητικὸφάνες, σὲ μυθικὰ φλυαρήματα, σὲ ὑπεράνθρωπες παλάδες. Τούτα ξαφανίζουν εὐκολότερα, καθὼς καὶ τὸ ὑπερφυσικὸ μαγνάδι σκεπάζει τὴν ἀδυναμίαν γιὰ τὸ ψυχολόγημα τῶν πράξεων ποὺ ἀνιστοροῦνται. Οἱ μύθοι εἶναι τὰ καταφύγια τῆς λαϊκῆς φαντασίας, ὅπου δὲ μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ ἐξηγήσει τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ ποὺ θὰ τοὺς πάρει, νὰ ἐξηγήσει δηλ. ἀνθρώπινα τὴ σημασία ποὺ κρύβουν. Τέτια εἶταν ἢ προσπάθεια τῶν ἀρχαίων τραγικῶν, σὲ πιθανότητα ἀνθρώπινη θέλει νὰ μετατρέψει ὁ Σαίξπηρ, ὅταν πέρνει θέμα του τίς παραδόσεις, ὅπως μιὰ τέτια εἶναι καὶ τοῦ Ἄμλετ. Ἄνάποδα ἢ ρομαντικὴ ποιητικὴ ἀδυναμίαν ζητάει νὰ σκεπᾶσει τὸ πραγματικόν, ὅπου δὲ μπορεῖ νὰ τὸ μορφώσει σὲ ζωντάνια, μὲ τὸν πέπλο τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τοῦ μυθικοῦ κ' ἔτσι χάνει τὸ ἔδαφος τῆς πιθανότητος, τῆς μοναχῆς ποὺ δίνει τὴν πλείρια ἀνθρώπινη συγκίνησι. Στάρπάγια τῆς αἰσθητικῆς αὐτῆς εἶναι μπλεγμένον κ' ὁ νεαρὸς συνθέτης τοῦ

«Γυιὸ τοῦ Ἰσκιου», ποὺ δὲ φαίνεται νὰ στερεῖται δόλτελα δραματικὴ ἐφευα καὶ συχνά, ἐκεὶ ποὺ μιλάει τὰ μὴ ὑπεράνθρωπα ὄντα τοῦ δράματος του, βρῖσκει ἕναν τόνον ἀρκετὰ φυσικόν. Κολημένος στὸ ὑπερούσιο φαντασιοκόπημά του, στὸν τρεχούμενον—ξωθί μας—φιλοσοφικὸ χαβά, πὼς ἐκείνο ποὺ ἀξίζει πρέπει νὰ ζεῖ μόνον στὸν κόσμον, περνάει ἀπάνω ἀπ' τὰ ληθινὰ ζωικὰ προβλήματα, ποὺ γενιούνται ἀθελὰ του ἀπ' τὸ δραματικὸ κατὰστρωμα τοῦ θέματος του, δίχως νὰ τὰ ὑποψικσει καὶ νὰ τὰ γυγίξει. Ὅ,τ' ἀξίζει πρέπει μοναχὰ νὰ ζεῖ, μᾶς κοπανάει ὁ ἥρωάς του, καὶ γι' αὐτὸν ἀξίζει μόνον ὁ ἑαυτός του κ' ἡ ἀγάπη του. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νάναυ κανεὶς πιασμένος ἀπὸ Ἰσκιό, νάναυ κακῆς ὕρας γέννημα γιὰ νὰ βάζει τάτομό του κέντρο τῆς ζωῆς. Αὐτὸ ἴσως νάναυ τὸ φυσικὸ τὸνθρώπου. Μὰ, ὡ ἐδολογημένοι ἀτομικιστὲς, ἀντὶς νὰ μᾶς καλοῦπνετε τόσο ποζαριστὰ καὶ βροντερά τὴν ἰδέαν σας, πάρτε τὴ ζωῆς φανερόνειαι πραγματικὰ στὴ ζωῆ, δέτε τὸν ἀνθρώπον ποὺ κινεῖται ἀπ' αὐτὸ τὸ ψυχόρμητο, δεῖτε μας τίς συγκρούσεις του μὲ τὰλλα ἄτομα τριγύρω του, χύστε φῶς στὴν ψυχὴ του, φανερώστε μας τὴν πάλη του, τὴ νίκη ἢ τὸ πέσιμον τοῦ ἥρωά σας, ἐκνοῦχτε, λύστε, δέστε τὸ πρόβλημα, κάμετε δετὶ θέλετε μ' αὐτό, μὰ συγκινήστε μας μοναχὰ ἀνθρώπινα μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς ποὺ θὰ μᾶς παραστήσετε. Αὐτὸ ζητάμε ἐμεῖς οἱ ἀναγνώστες σας ἢ θεατῆς σας. Καὶ τὸ θέμα, ὅπως ζετυλιγεται στὸ «Γυιὸ τοῦ Ἰσκιου», κρᾶζει μοναχόν του μιὰ τέτια ἀνάπτυξι, ποὺ μόνον ὁ συγγραφέας του δὲν τὴν ἀκούει καὶ δὲν τὴν ὑποψικζει. Μὰ τὸ ξέρω, ἕνα τέτιον κατὰπιασμα ἀπαιτεῖ κόπον καὶ δύναμιν γιὰ ψυχολογίαν τῆς ζωῆς. Καὶ τὰ χοντρά τὰ λόγια κ' οἱ ἐτοιμες εἰκόνες καὶ τὰ παράξενα καὶ φανταχτά, οἱ ἀστραπῆς, οἱ κεραβνοὶ, οἱ ἀερίδες, τὰ σκίτη, οἱ τρικυμίες, τὰ ματωμένα φεγγάρια, οἱ ἀπαλὲς ἀνακρούσεις τῶν βιολιῶν κ' οἱ ἀπέκομοι βόγγοι τῆς καμπάνας, οἱ δράκοντες μὲ τὰ γυαλιστὰ σὰν πράσινα κεραμίδια λέπια τους, οἱ μάγισσες, τὰ κεράσματα ἄλικων κρασιῶν καὶ φίλτρων, τὰ χρυσὰ ψαλιδία, οἱ ἄλυσιδίτες, οἱ λαμπάδες τῆς ζωῆς κ' οἱ ἄγριες φωνῆς γι' αὐτῆ ἐρχονται εὐκολότερα στὴν ἀκρῆ τῆς πένας ἀπ' τὴν ἀπλή καὶ φυσικὴ ἐκφρασι τῆς πραγματικῆς ζωῆς καὶ τὸ κυριότερον θαμπένουν τὸ καινὸ καλότερον καὶ φέρνουν τὴ δόλια κριτικὴ σὲ σύγχισι, στὸ δόλημα νὰ μὴν ξέρει ἂν ἔχει νὰ κάμει μὲ παραμιλητὰ καὶ ποιητικὲς βαγαποντιές, ἢ μὲ παρο-

εἶχα πάψει νὰ τοῦ γράφω ξαφνικὰ καὶ μόνον ὅταν μιὰ μέρα τοῦ εἶπα πὼς δὲ θὰ τοῦ ξανάγραφα, ἔστω κ' ἂν ἔλενε χρόνια στὴ Γερμανίαν, μ' ἀποκρίθηκε ἀπλά· ἀπλά· «Κ' ἐγὼ δὲ θὰ σοῦ ξανάγραφα».

Ἐπειτα μιὰ ἄλλη φορὰ μὲ μίλησε γιὰ τὴ Μαίρη. Σὰ νὰ τοῦ φρινό· ἂν πὼς ἢ γυναίκα αὐτῆ τὸν πρόσεχε καὶ πρόσετες γελαστός πὼς δὲν εἶταν καθόλου ἀσκημη. Ἀπὸ τότε τὸ συλλογιστικόν. Μιὰ νὰ τὸν πείσω πὼς δὲν τὸν ἀγαποῦσα κ' ἐγὼ, κ' ἄλλη νὰ δῶ ἂν ἔδωκα τὴ δύναμιν νὰ τὸ κάμω κ' ἢ ἐλπίδα πὼς ἔτσι θὰ τὸν ξεγνοῦσα, μ' ἔκαμαν καὶ δημιουργήσα ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορίαν ποὺ λίγο ἔλεψε νὰ μὲ τρελλανει.

Σήμερα τί βγήκε; Ἄδύνατη ἀκόμη, ἀρρωστη ἀκόμη ἀπὸ τὸν κλονισμό ποῦπερε σὲ ὅλο μου τὸν ὄργανισμό ἢ εσωτερικὴ πάλη τῆς ψυχῆς μου, δὲ σκέφτομαι ἄλλο παρὰ νὰ ξεμερώσει ἢ ἄλλη μέρα καὶ νὰ πῶ τοῦ Λώρη γιὰ τὸν ἀγαπῶ. Τὸν ἀγαπῶ... Εἶναι χίλιες φορὲς φοιχτό· ἔρο νὰ μὴ τὸν βλέπω, παρὰ νὰ τὸν ἔχω κοντὰ μου καὶ νὰ μὴ μ' ἀγαπᾷ! Καὶ νομίζω πὼς τότε, ὅταν εἶχα πάψει νὰ τοῦ γράφω, δὲν τὸν ἀγαποῦσα. Σήμερα μόνον ἀγαπῶ. Ναι, μόνον σήμερα κ' εἶμαι εὐτυχισμένη ποὺ θὰ τοῦ τὸ πῶ. Δὲν ξέρω, σὰ νάναυ ἢ πρώτη φορὰ

ποὺ θὰ τὸν ἰδῶ, σὰν ποτὲ νὰ μὴν τὸν εἶδα, σὰ νὰ τὸν ἀγαποῦσα χρόνια καὶ δὲν εἶταν δυνατόν ἰδῶ τοῦ πῶ καὶ σήμερα τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ ξαφανίστηκε κ' εἶμαι λευτέρη καὶ μπορῶ νὰ γύρω στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ἀγοπημένου καὶ νὰ σφαλίσω τὰ μάτια μου τρισευτυχισμένη στὰ φιλιὰ του.

Δὲν εἶναι ὁ Λώρης ποὺ μὲ ξεγνοῦσε καὶ φιλοῦσε μιὰ γυναίκα ἄλλη, κ' ἐρχόταν ἰδῶ στὸ ἴδιο δωμάτιον νὰ βρεῖ τὴν ἡδονὴν στὰ φιλιὰ μιᾶς ἄλλης. Δὲν εἶναι αὐτός. Ὅλος ὁ πονος ποὺ αἰττανόμουν ξαφανίστηκε κ' ἀπέμεινε μιὰ ἀπέραντη λαχτάραν νὰ ξαναβρῶ πάλι τὴν πρώτην μου τὴν περασμένην εὐτυχίαν. Καὶ τὸ καταλαβαίνω τώρα, δὲν πονοῦσα γιὰ τὸ ἀγαποῦσε τὴ Μαίρη, ἀλλὰ γιὰ τὴν στεροῦμαιν ἐγὼ!.. Καὶ θάρρει ὁ Λώρης καὶ θὰ τὸν περιμένω καὶ θὰ τοῦ πῶ ὅλες τίς παιδικαίσιες ἀφορμὲς ποὺ μ' ἔκαμαν νὰ φερθῶ ἔτσι. Καὶ συλλογιόμην μὲ φοικὴν ἂν πέθαινα δίχως νὰ τὸν ξαναδῶ, ἂν δὲν τοῦ ξανάλεγα τὰ λόγια ἐκεῖνα ποὺ νοιῶμαι σήμερα νάναυκινουνε στὰ χεῖλιν μου κ' εἶναι τόσο γλυκὰ καὶ τόσο κανουνε τὴ ζωῆ ὁμορφῆ.

16 τοῦ Σεπτέβρη.

Ἦρθε ὁ Λώρης. Τὸν περιμένα στὴν ἴδιαν κάμερα

ποὺ μίρες περασμένες τὸν δέχτηκε ἢ Μαίρη. Εἶταν πολὺ συγκινημένος καὶ μιὰ χλωμάδα αἰφνίδια πέρατε ἀπὸ τὴ φυσιογνωμίαν του μὲ μὲ ἀντίκρουσε. Εἶμουν πλαγιασμένη στὸ κρεβάτι μου καὶ φαίνεται θὰ τοῦ φανηκα πολὺ καταβλημένη γιὰ τὸ μὲ κοιτάζε πολλὴ ὥρα κ' εἶδα νὰ ζουραφίζεται στὰ μάτια του μιὰ ἀπειρὴ συμπάθειαν. Ἦρθε καὶ καθῆσε κοντὰ μου στὴ χαμηλὴ πολυθρόνα καὶ μοῦ κρατοῦσε τὸ χεῖρ μου καὶ δὲ μιλοῦσε...

Κ' ἐγὼ συλλογιόμουν. Τί δύσκολη θῆτανε ἢ θέτη του ἔτσι ποὺ μ' ἔβλεπε ἀρρωστη κ' ἔξερε πὼς εἶταν αἰτία ἐκεῖνος. Τί θὰ μοῦλεγε; πὼς θὰ προσπαθοῦσε νὰ μὲ καταπείσει πὼς τὴν ἄλλη δὲν τὴν ἀγάπησε ποτὲ του; Μὰ καὶ δὲ θῆταν ἀταίριστο νὰ μοῦ τὸ πεῖ; μήπως ἐγὼ τὸν ρώτησα; Ζήτησα ἐγὼ ποτὲ γι' αὐτὸ τὸ πρᾶμα; Ἄλλως τε γὼ δὲν ἔξερη πὼς δὲν τὴν ἀγάπησε; Κι ὅμως τὸ αἰστανόμουν, κατὶ ἤθελε νὰ μοῦ πεῖ ἔπρεπε κατὶ νὰ μεσολαθῆσει γιὰ νὰ διακοπῆ ἢ κουρατικὴ σιωπὴ ποὺ μᾶς ἐνοχλοῦσε καὶ τοὺς δύο... Ἄν μοῦλεγε πὼς μ' ἀγαπᾷ;... Ἄ, ὄχι· δὲν ἤθελα νὰ μοῦ τὸ πεῖ αὐτό. Ψέματα νὰ μοῦ τὸ πεῖ, θῆτανε βρισκὰ ποὺ δὲ θὰ δεχόμουν ποτέ. Ἀλήθειαν, πάλι εἶταν πολὺ πρόωρον καὶ δὲν ταίριαζε...

ξυσμους ἀληθινῆς μεγαλοφυΐας. Κ' ἔτσι ξυπνάει στὰ παλιὰ λημέρια του τάρχαλο τραγικό πνεῦμα κ' ἡ φαντασία του Ἐγγλέζου γίγαντα ἐρχεται νάδερφωθεί μ' αὐτὸ καὶ νὰ τὸ δυναμώσει. Μὲ τίποτε λιγότερο δὲ στρέγονται παλιοὶ καὶ νέοι βάρδοι μας. Ἐνας φίλος μου ποιητῆς μοῦ ἔγραφε στερνὰ σχετικά μὲ κάποιον λυρικό συνάδερφο τοῦ συνθέτη τοῦ «Γυιὸς τοῦ Ἰσμου»: Εἶναι λοιπὸν στὸν κόσμον αὐτὸν ἄνθρωποι τόσο ἐπαρχιώτες, ποὺ νὰ ξαφνίζονται στὸ πρῶτο ἀνακείμενον ἄστρων καὶ πελάγων καὶ τεράτων; Ὅσο γιὰ τοὺς ποιητάστρους, ποὺ ἀγκαλιάζοντας τὰ μεγάλα δικαστήματα σ' ἕνα μικροσκοπικὸν χάριτη, φαντάζονται πὺς ἀγκαλιάζουν τὸ ἴδιο τὸ σύμπαν, χαρὰ σ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκουν τοὺς μωρτέρους τους. Προχτὲς ἔβλεπα ἕνα πασσατζῆδικον στὴν ἀγορὰ. Ἀπόξω ἔγραφε: Μέγα ξενοδοχείον. Κάποιον πέρασαν, σταμάτησαν καὶ γέλασαν. Ὅμως κανένας δὲ γελάει μὲ.....

*

Ἰστορία ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐρωτικά καὶ μεγαλόσχημα κολοκύθια, τὸ «Στὴν δξώπορτα» τοῦ Δ. Ταγκόπουλου εἶναι ἕνα ξανάσασμα. Δὲ λέω καὶ μιὰ πλείρια τεχνικὴ ἀπόλαυση. Μὰ γι' αὐτὴν σὰ νὰ μὴ γνιάζεται ὁ Ταγκόπουλος. Τὲ εἶπα καὶ γιὰ τὴν «Ἀλυσίδες» του, πὺς ἀνεβαίνει στὴ θεατρικὴ σκηνὴν μὲ τὴν ἔρμη τοῦ κοινωνικοῦ πολεμιστῆ. Μὰ ἡ ἔρμη αὐτὴ, ὅσο κι ἂν εἶναι μιὰ δύναμη γιὰ τὸ ρήτορα, ποὺ ζητᾷ νὰ συναρπάξει στὴν ἀγορὰ, δὲν εἶναι καὶ καλὸς βοηθὸς γιὰ τὸν τεχνίτη, ποὺ μοναχὸ σκοπὸ του ἔχει νὰ συγκινήσει αἰσθητικῶς. Ἀκόμα, μοῦ φαίνεται πὺς ὁ Ταγκόπουλος θὰ μπορούσε νὰ πιτύχει συγκινήσεις τεχνικότερες, ἂν δὲ βιάζονταν πολὺ. Ἡ ἰδέα του, ὁ κοινωνικὸς σκοπὸς του τὸν τραβάει μονάχα καὶ φαίνεται νὰ τὸν ἐνδιαφέρει αὐτὸς περισσότερο παρὰ τὰ πλάσματα ποὺ πρόκειται νὰ τὸν ἐκφράσουν. Ἡ συγκίνησή του δὲν πηγάζει ἴσα ἀπ' τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς, μὰ πῶς πολὺ ἀπὸ τὸ σχῆμα ποὺ πέρνει τούτο μὲς τὸ πνεῦμα μας. Ὅχι πὺς τοῦ λείπει τὸ παρατηρητικὸν ἢ τὸ κριτικὸν τῆς πραγματικότητος. Τόσο τὸ «Στὴν δξώπορτα» ὅσο κ' οἱ «Ἀλυσίδες» εἶναι μιὰ τολμηρὴ προσπάθεια νάντλησει ἀπὸ τὸν κόσμον γύρω του. Κι ὅμως δὲν ἀντλεῖ ἄμεσα ἀπ' αὐτόν, μὰ ἐρχεται ἐκεῖ μὲ τὴν ἰδέαν.

Εἶναι ποιητὲς ποὺ πλάθουν τὴ ζωὴν μονάχα μὲ τὴ φαντασίαν τους, δημιουργοὺν κοιτάζοντας κ' ἀ-

κούοντας μόνο τὸ μέσα τους. Ἡ δύναμή τους δὲν εἶναι στὸ μαντευτικὸν τους, στὸ δημιουργικὸν ψυχόρμητο. Καὶ τούτοι εἶναι βέβαια οἱ ἀνώτεροι. Εἶναι πάλε ποιητὲς ποὺ ἡ δύναμή τους εἶναι τὸ παρατηρητικὸν τους. Ἡ φαντασία τους δὲ δύνεται νὰ πλάσει μόνη της, μὰ μοναχὰ νὰ ξαναπλάσει τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς ποὺ χτύπησε στὸ αἰσθημὰ τους. Τέλος εἶναι ἄλλοι ποιητὲς ποὺ συγκινούνται πρῶτα ἀπ' τὴν ἰδέαν. Ἀντικρίζουν τὴ ζωὴν ὅχι στὴν πραγματικὴ μορφή της, μὰ στὸ ἰδεατὸν τῆς σχῆμα, στὸ ἀφαιρεμένο νόημα ποὺ πέρνει μὲς τὸ νοῦν μας. Οἱ τρόποι αὗτοι δημιουργίας δὲν εἶναι βέβαια καθαρὰ καὶ τυπικὰ ξεχωρισμένοι στὸν καθέναν ποιητῆ, ἀπεναντίας τὰ δριὰ τους συγχίζονται πολλὰς φορὲς στὸ ἴδιο ἄτομον, πέρνουν ποικίλας τόσες ὅσοι εἶναι κ' οἱ ποιητὲς. Κι ὁ ἕνας κ' ἴδιος ποιητῆς ἀκόμα δὲν εἶναι σ' ἕλες τίς στιγμὲς τοῦ ἴδιου. Ὅπως κι ἂν εἶναι, ὁ τελευταῖος τρόπος δημιουργίας ἀπαιτεῖ τὸν πῶς μεγάλο κόπο, γιὰ μὲ αὐτὸν ὁ ποιητῆς δὲν ξεχύνει αὐτόματα κ' ἀυναίσθητα μπορεῖ νὰ πειρὲς τὸ μέσα του, οὔτε μὰς ξαναδίνει σὲ νέα μορφήν περαμένη ἀπὸ τὴ φαντασίαν του τὴν πραγματικότητά ποὺ παρατήρησε, μὰ ἡ προσπάθεια του εἶναι νὰ δώσει ζωντανὴν εἰδὴν στὸ νόημα τῆς ἰδέας του. Καὶ σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἴσως νὰ χρειάζεται μιὰ πλαστικὴ δύναμη ἀνώτερη παρὸν σ' ἐκείνον ποὺ ἀντλεῖ ἴσα ἀπὸ τὴν παρατήρησιν. Καὶ χρειάζεται ἀκόμα κάποια καθαρότητά καὶ δύναμη ἰδέας. Λείποντας ἀπ' αὐτὴν ἡ καθαρότητά, ὁ ποιητῆς ξεπέφτει στὴν ἀοριστία καὶ στὸ σύμβολον· λείποντας ἡ δύναμη, τὰ πλάσματά του θάναυ ἀχνὰ κ' ἀδιάφορα· καὶ λείποντας τέλος κ' ἡ ἰκανότητά τοῦ ζωντανέματος τῆς ἰδέας σὲ ἀνθρώπινες ψυχὰς καὶ πράξεις, οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶναι μάλλον εἰδωλα τῆς σκέψης τοῦ ποιητῆ ἢ κύμβαλα ἀλαλάζοντα τοῦ αἰσθηματός του. Ὁ φίλος μου Ταγκόπουλος δημιουργεῖ μοῦ φαίνεται, καθὼς κ' οἱ περισσότεροί μας, μὲ τὸν τρόπο αὐτό. Δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ τὸν κατεδάσω, γιὰ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο εἶναι γεννημένα ἔργα σημαντικὰ στὴν τέχνη τῶν ἐθνῶν. Ὅτι μπορῶ νὰ τοῦ κατηγορήσω εἶναι πὺς ἡ πλαστικὴ του δύναμη δὲν ἔφτασε νὰ ὑπερνικήσει τὸ σκοπὸν του. Δὲ λέω πὺς ἔπλασε τὰ πρόσωπά του καθὼς τὰ χρειάζονταν ὁ σκοπὸς του αὐτός. Ὅχι ἐκεῖνα οὔτε τὰ περιστατικὰ τῆς δραματικῆς σκηνῆς του εἶναι ἀπίθανα. Μόνο τὴν τέλειαν ζωντανότητά δὲν κατάφερε νὰ δώσει στὰ πρῶτα καὶ τὸ φυσικὸν ζετύλιμα στὰ δευτέρω. Στὴ

δραματικὴν του αὐτὴ σκηνὴν σὰ νὰ μὰς δίνεται μονάχα ἡ τελευταία πράξις ἀπὸ ἕνα δράμα, ποὺ ὁ θεατῆς θὰ ἤθελε καλῶτερα νὰ τὸ βλεπε νὰ ξετυλίγεται ἔλο μπροστά του, νὰ αἰσθανθεῖ μαζὶ μὲ τὴν Αἴνα τὸ ντρόπασμα καὶ τὸ παράτημά της, μαζὶ μὲ τὸ Βουρλά τὴν ἀνάγκη ποὺ τὸν ἔκαμε νὰ θυσιάσει τὴν ἀγάπην του στὶς πεντακόσους χιλιαδούλες. Ξαναλέω πὺς τὰ περιστατικὰ δὲν εἶναι ἀπίθανα, γιὰ τὴν βλέπομε παντοῦ ἕνα γύρω μας καὶ μέσα μας τὴν πάσα μέρα. Μὰ τούτο δὲν ἀρκεῖ στὴν τέχνην, ποὺ φτάνει τὸ σκοπὸν τῆς μόνο δείχνοντάς μας πλείρια, ἀνοίγοντάς μπροστά μας τὸ εἶναι ὀλάκερον προσώπων καὶ πραγμάτων.

Ὁ συγγραφέας τοῦ «Στὴν δξώπορτα», θαρρῶ, νὰ πρόσεξε περοότερον στὸ νὰ μὰς δώσει τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὰ περιστατικὰ. Καὶ τὸ χειρότερον δὲν ἀφίσε νὰ μὰς τὸ δόσουν αὐτὰ μόνον τους, ἀλλὰ μὰς τὸ βροντοφωνεῖ ὁ ἴδιος μὲ τὸ στόμα τῆς ἡρωίδας του. Μὲ αὐτὸ ἡ τεχνικὴ συγκίνησις θολώνει, ὅπου δὲ μὴδενίζεται. Ὁ ρητορικὸς τόνος, ποὺ πέρνει στὸ λόγιον τῆς Αἴνας τὸ δίκιον της, δὲ μὰς ἀφίνει νὰ τὰ αἰσθανθοῦμε μέσα μας ζωντανὰ. Τοῦ λείπει ἡ φυσικὴ, ἡ ἀληθινὴ ἔκφρασις, ἡ μόνη ποὺ γυρέβει ἡ τέχνην. Γιὰ τὴν φαντάζεται ὁ φίλος μου Ταγκόπουλος, πὺς θὰ μιλούσε μιὰ γυναίκα στὴ ζωὴν, ὅπως μιλεῖ στὸ δράμα τοῦ ἡ Αἴνας, ἔστω κ' ἂν δεχτούμε, καθὼς τὸ θέλουν πολλοί, πὺς ἡ αἰσθηματικὴ διαχύσις εἶναι στὴ φύσιν τοῦ λαοῦ μας; Ὅχι πὺς ἔσα λέει δὲν εἶναι ἀληθινὰ στὸ βάθος, μὰ ὁ τρόπος ποὺ λέγονται καὶ παραστένονται δὲν εἶναι ὁ τρόπος ποὺ θὰ ἐκφράζονταν στὴ ζωὴν. Κ' ἡ ἔκφρασις τῆς ζωῆς εἶναι ἡ πρῶτη καὶ μοναχὴ ἀλήθεια στὴν τέχνην. Μὲ τὰ λόγια τῆς Αἴνας δὲ μιλεῖ ἡ ψυχὴ τῆς Αἴνας, μὰ ρητορέβει ὁ κοινωνικὸς θυμὸς τοῦ συγγραφέα. Καθ' ἄλλο παρὰ νὰ μὴν τοῦ ἐκαμάω αὐτὸν τὸ θυμὸν, ἀλλὰ ἔλα ποὺ μὲ τούτον χαλαρώνεται τὸ δραματικὸν ἐνδιαφέρον! Κ' ἡ ρητορία κ' ἡ αἰσθηματολογία, εἴτ' ἐρωτικὴ εἶναι εἴτε κοινωνικὴ, στὴν τέχνην καταντάει στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Νοθέβει τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν. Καὶ μιὰ τέττω ἐνέργεια πέρνει τὸ «Στὴν δξώπορτα», μόνον ἐκεῖ ποὺ ὁ ποιητῆς ξεχύνει ὀλάτελα τὴν πρέβεισίν του, λ. χ. στὴ στάση τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ ἀπέναντι στὴ δυστυχία τῆς Αἴνας καὶ γενικὰ στὴν παράστασιν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Ἐδῶ ἤβρε, θαρρῶ, ὁ Ταγκόπουλος τὴ βαθυτέραν ψυχολογίαν τοῦ κοιμισμένου, τοῦ ξεπεσμένου ἠθικὰ ραγιά, ποὺ ὅχι μονάχα μένει ἀσυκίνητος, μὰ καὶ

— Μὰ τί ἔχεις, Λώρη; Δὲ θέλω νάσαι στενωχωρημένος. Βλέπεις ἐγὼ εἶμ' εὐτυχισμένη σήμερα.

— Ὡ Ρίτα, πόσο σοῦ προξένετα κακὸ, καὶ πόσο εἶσαι σὺ καλὴ! Καὶ θάθελα νὰ μπορούσα νὰ δικαιολογηθῶ. Ρίτα!

— Νὰ δικαιολογηθεῖς, Λώρη; Μὰ ἔχω γὼ ἀνάγκη νάκουσω δικαιολογίες; Ἐγὼ σ' ἀγαπῶ μόνο!...

Εἶχα ἐγὼ ἀνάγκη νάκουσω δικαιολογίες; Δὲ μ' ἀκούσε ποὺ τὸν εἶχα κοντὰ μου; τί ἄλλο ἤθελα; Μήπως χ' ἔς ποὺ τὸν ἀναζητοῦσα μὲ σταμάτησε μιὰ στιγμὴ ἢ σκέψην πὺς κ' ἂν ἐρχόταν δὲ θὰ μ' ἀγαποῦσε;

18 τοῦ Σεπτεμβρίου.

Θὰ φύγει. Ἐπειτα ἀπὸ μερικὰς μέρας θὰ φύγει.

22 τοῦ Σεπτεμβρίου.

Μοῦ ζήτησε νάρθει στὸ σπίτι μας μόλις θάμουνα καλὰ, καὶ δεχτήκα ἰδῶ στὸ ἴδιο δωμάτιον πάλι. Μὰ δὲν ξέρω γιὰ τί εἶμουν ἀδιάφορη καὶ δὲν ἔνοιωθα καμιὰ εὐχαρίστησιν ποὺ τὸν εἶχα κοντὰ

μου. Εἶταν παράξενο γιὰ τὴν ἀνυπομονήν καὶ ποθεῦσα τὴν στιγμὴν αὐτὴν καὶ τὴν προαιστανόμουν. Εἶταν κοντὰ μου καὶ μὲ φιλοῦσε καὶ φαινόταν ἀτυνεθιστὰ θερμὸς, κ' ἐγὼ ἔμεινα ψυχρὴ καὶ δὲ μιλούσα, καὶ θάθελα νὰ μὴ μὲ ρωτᾷ τίποτε, νὰ μὴ μ' ἀναγκάζει νὰ μιλῶ.

— Νὰ γιὰ τί δὲ μιλεῖς, Ρίτα; Δὲ μπορῶ νὰ σὲ βλέπω νὰ μένεις ἔτσι.

— Ἀφῆσέ με, Λώρη δὲν ἔχω τίποτε τίποτε νὰ σοῦ πῶ. Ἐχω ἕνα μεγάλο κενὸ στὴν ψυχὴν μου. Ἐπειτα κουράστηκα πιά· ἔχω βρεθεῖ τὸν ἑαυτὸν μου, νομίζω ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος εἶναι μέσα μου ποὺ βρεθεῖκε νὰ μ' ἀκούει νὰ ἱπαναλαθῶναι τὰ ἴδια... Ἰσως νάσαι προτιμώτερον νὰ μὴ βρισκόμαστε μαζὶ. Ὅταν λείπεις σ' ἀγαπῶ πῶς πολὺ, ἢ ὅταν βρίσκονται κ' ἄλλοι μπροστά μου. Τότε ἡ ἀγάπην μου εἶναι πολὺ πῶς μεγάλη. Καθεὶ τι ποὺ θὰ μοῦ πειρὲς τότε ἔχει ἄλλη σημασία καὶ ἄλλο τόπον πιά νει στὴν ψυχὴν μου. Σ' ἀκούω μὲ δίσφα τότε καὶ τὰ πῶν ἀχόρταστα τὰ λόγια σου, ὅσο κ' ἂν εἶναι λόγια ἐπιπόλαια κ' ὅσο κ' ἂν τὰ λὲς τὸ ξέρω δίχως νὰ τὰ πολυαιστανέσαι. Τώρα δ,τι κ' ἂν κάνω, δὲ μπορῶ νὰ κυριαρχήσω τὸν ἑαυτὸν μου καὶ νὰ μοιρασθῶ μαζὶ σου τίς βαθιὰς ἐντύπωσεσ ποὺ μπορεῖ

νὰ σ' ἀφῆνει μιὰ τέττω συνέντευξις. Σ' αὐτὲς τίς στιγμὲς, μοῦ φαίνεται, δὲν εἶμαι γὼ, οὔτε σὺ. Εἶναι δύο ἄνθρωποι κοινοί, ποὺ τους ἔφεραν στὸ ἴδιο μέρος οἱ ἴδιες ὁρμὲς! Τί θές νὰ πῶ; Καὶ δὲ θάταν γελοῖο στὸ δωμάτιον ποὺ ἀντηχοῦσε προχτὲς ἀκόμη τὸ δυνατόν γέλιον τῆς Μαρίας νάκουστοῦνε σήμερα τὰ αἰώνια ἀπογοητεμένα μου λόγια;

Μ' ἀκούε δίχως νὰ προσηκθεῖ νὰ μ' ἀποδείξει πὺς εἶχα ἀδίκον καὶ μόνον μὲ κοιτάζε, μὲ κοιτάζε βαθιὰ καὶ δὲ μιλοῦσε. Κ' εἶταν πολὺ πένθιμος νὰ φανταζομαι πὺς εἶμαστέ κ' οἱ δύο νέοι κ' ἱπισκόμαστε μαζὶ καὶ δὲν εἶχαμε τίποτε νὰ πούμε καὶ δὲ λογαριαζαμε τίς στιγμὲς ποὺ ἀφίναμε νὰ χάνονται ἀνεπανόρθωτα.

26 τοῦ Σεπτεμβρίου.

Τί συμβαίνει στὴν ψυχὴν τοῦ Λώρη; Ἀρχίζω νὰ φοβοῦμαι. Φοβοῦμαι μὴν εἶναι ἀγάπην ὅλα ἐκεῖνα τὰ λόγια ποὺ μοῦ λέει κ' ὅτι μ' ἀφίνει καὶ μαντεύω. Ὡ, πὺς φοβοῦμαι! Κ' δὲν πηγαινῶ κοντὰ του, καὶ δὲ γονατίζω πιά, ὅπως ἔκανα πρῶτα, μπροστά του, σὺν ἤθελα νάκουμπήσω στὰ γόνατά του, γιὰ τὴν φοβοῦμαι μὴ τὸν ἰδῶ νὰ σκύβει νὰ μὲ φιλήσει καὶ συλλάθω στὰ μάτια του δ,τι δὲν τοῦμῶ

περγελάει το πάθημα ενός ήμου του. Δίνει με τούτο μια συγκίνηση που αντιζηλιάζει σ' ένα βαθμό τα τεχνικά υστερήματα του έργου.

Γενικά, και σε τούτο, όπως και στις «Αλυσίδες», τα δεύτερα δραματικά πρόσωπα έχουν μια ζωντανότητα κι αλήθεια ανώτερη απ' τα κύρια, απ' τους ήρωες να πούμε. Κι ο λόγος, νομίζω, νάναι στο πως εκείνα τάδεσε στον ποιητή ή άμηση παρατήρηση της ζωής, ενώ τούτα τάπλασε κινημένος από την ιδέα του. Μήν καταφέροντας να σαρκωθεί πλαστικά σε ζωντανές μορφές αυτή ή ιδέα, τα βαρύνει, δέν τάφινει να κινηθούν ελεύθερα και φυσικά. Κι αυτό είν' ο μεγάλος σκόπελος του συγγραφέα που ξεκινάει από την ιδέα. Χρειάζεται μια τρανή δημιουργική δύναμη για να μεταμορφώσει την ιδέα σε ζωή και κίνηση. Ο Ταγκόπουλος δέ δείχνει να την έχει. Η δύναμή του είναι, νομίζω, ανώτερη στην παρατήρηση κι αν βασιζόνταν σ' αυτή, πιστέθω θα μπορούσε νάνεβει σε τεχνική άξια ανώτερη και στη δραματική αυτή σκηνή, που τέλος κι όπως είναι ακόμα έχει την κοινωνική σημασία της για την αλήθεια που κλείνει, με δλο το υστερήμα στην τεχνική έκφρασή της, για το πραγματικό έδαφος που είναι στηριγμένη, για το ξεσκέπασμα που μάς κάνει μιάς άτιμίας της κοινωνίας που ζούμε. Ίσως πολλοί πειράζονται να βλέπουν τον ποιητή κοινωνικόν άπόστολο. Γι' άλλους καθέννας ποιητής είναι ένας τέτοιος και βέβαια ενεργεί υπό δυνάτα, όπου μπορεί και κρύβει το σκοπό του κ' ίσως ακόμα δυνατότερα εκεί που δέν έχει δλό-τελα κανέναν. Το αίσθημα του ποιητή είναι ο ανώτερος οδηγός του. Μά πάλι στην τέλεια κατά-πτωση του κοινωνικού αίσθήματος, που χαρακτηρίζει τη λογοτεχνία του τόπου μας, ένας αίσθησιτής θα δει μονάχα τα τεχνικά υστερήματα του «Στην δξώπορτα» κ' έλπίζω να μην είμαι ο μόνος που άπλώνω το χέρι να συχαρώ το συγγραφέα για την κοινωνική παλικαριά του.

(Στέλλο φύλλο τελιώνει)

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

“ΟΙ ΠΕΤΡΟΧΑΡΗΔΕΣ,”

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

Πουλιούνται 1 δρ. σιά γραφεΐα του «Νουμά».

να το πιστέψω Σήμερα ήρθε κι άπόφυγα να τον ιδώ. Κι όταν κάθησε, έμεινα μακριά και δέ μιλούσα. Φοβούμουν γιατί ήξερα πως αν θα πήγαινα κοντά του θα μου έλεγε πράματα που έχει ξεχάσει να μου λέει. Θαρρώ δέ θα ήξερα τί να την κάμω την άγνωστη αυτή περαστική που σταμάτησε στην πόρτα μου ξαφνικά κι άπροσάλεστη. Τη φοβόμην την Ευτυχία. Κι δλο ξεκλουθούτα να μείνω μακριά του, σκαλίζοντας τα μικρολοδία του τραπέζιου στενοχωρημένη.

Έπιτέλους σηκώθηκε και κείνος κι με πλησίασε και μουπε άσχετες κουβέντες, και γώ του άπαντούσα προσεχτική, και προσπαθούσα να του δώσω να καταλάβει πως ένοούτα καλά εκείνα που έλεγε, κι ότι δέν καταλάβαινα δλόλου πως πίσω από τα λόγια του εκείνα τ' άδιάφορα κρυβόταν μιά με γάλη έπιούμια να πάω κοντά του, να του πώ πως τον αγαπούσα, πως θάθελα να μ' αγαπήσει παλι, να ξαναφέρουμε πάλι πίσω τα περασμένα, όλες τις στιγμές τις ευτυχισμένες που νομίζαμε πως είχαμ' έξαντλήσει.

Και τα αιώνικ λόγια τα αίσταόμουν να μου κείνε τα χείλη κ' ήξερα πως θα μ' άποκρίνονταν με την ίδια θερμή αγάπη. Κι όμως δέν είπα τί-

Ο “ΝΟΥΜΑΣ,” ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. 8.— Για τις Έπαρχίες Δρ.

Για το Ήξωτετικό Δρ. Χρ. 10.

Για τις έπαρχίες δεχόμαστε και τρέμνες(2 Δρ. την τριμηνία) συντρομής.

Κανέναν δέ γραφεται συντομητής δ δέ στείλει μπροστά τη συντρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κδόσκια (Σύνταγμα, Όμόνοια Έθν. Τράπεζα Ύπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιδρομου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηρόδρομου Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Εστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

Στην Κέρκυρα, Πάτρα και Βόλο, στα Πραχτορεία των Έφημερίδων.

Στα Χανιά (Κρήτη) στο Σύλλογο ο «Σολμός» ω

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Το προνοντισιαμένο—Τσεκούρι και φωτιά—
“Ο λουφές—Τά Κρητικόπουλα κι ο σύλλογός τους.

ΤΟ ΡΩΜΑΙΟΚΟ, το Έλληνικό Κράτος δπλ., κάποιος το παρόμοιασε με ψάρι που διατηρείται μέσα στον πάγο. “Αν του βγάλεις τον πάγο, φασκέλω” τα το ψάρι πάει, πέτα το στα σκουπίδια.

Όσο τραβάνε τα πράματα ήσυχα το δρόμο τους, το Κράτος κάπως κοιτούσάινεται και κοιτούκορδώνεται. Μά στην πρώτη άνομαμπουλα, τρέχα γύρευε το. Ποϋ Κράτος! Αυτό παρατηρήθηκε τώρα τελευταία και με το προνοντισιαμένο των ύπαξιωματικών. Οι άθρῶποι μπορεί νάχουνε δλα τα δίκια του κόσμου με το μέρος τους, μά αυτό που κάμανε εΐταν άντιπειθαρχικό. Και το Κράτος άντι να δείξει τη γροθιά του, όπως είχε χρέος, άρχινισε να συνθηκολογεί μαζί τους και ναν τους παρακαλεί να συχάσουνε!

Στη Γαλλία ο Κλεμανσώ κάπως άλλιώτικα ήέρθηκε στην τελευταία ταχυδρομική άπεργία. Μά ή Γαλλία δέν είναι Συνταγματικό ρεμπλοδοασίλειο, καλῶρα δάν το δικό μας.

Τι κι αν ξεσκαπαστήκανε για χιλιοστή φορά τα χάλια του ναυτικού μας; Τι κι αν μάς βεβαιώσανε την περασμένη Πέμπτη μέσα στη Βουλή άντρες ειδικοί πως τους περισσότερους άξιωματικούς του ναυτικού, μά και του; περισσότερους ναύτες, τους πιάνει ή θάλασσα και βγάδουν τάντερά τους

στην πιά τιποτένια θαλασοταρχή; Πως γίνονται προμήθεια ύλικού για να πλουτίσουνε μερικοί έπιτήδαιοι; Πως μια φορά (μοναχά μια φορά;) που ζήττισε ή ναυτική μοίρα από το Ναύσταθμο χάρτες των Κυκλάδων, δ Ναύσταθμος δέν είχε και της έστειλε χάρτες της Σικελίας; Πως οι άξιωματικοί δέ λογαριάζουν καθόλου τις διαταγές του Υπουργείου; Πως γίνονται γυμνάσια του στόλου χωρίς καμιά σημασία, παρά μοναχά για να ρήγουνε στάχτη στα μάτια του κουτόκοσμου; Τι κι αν καταγγελοήκανε δλ' αυτά κι άλλα χειρότερα;

Τίποτα δέ γίνεται και μοναχά το ρεζιλεμα μες άπομίνει, όσο δέ δουλέψει γερό παλέκι. Και το γερό παλέκι χρειάζεται και γερό χέρι. Μά γερό χέρι και γερό παλέκι δέ βρίσκονται, όσο και το ναυτικό μας, καθώς κάθε άλλη δημόσια δουλιά διευθύνεται από την Πολιτική, που πάει να πεί, ζει κι άνασίνει μοναχά για το παντοδύναμο το Κόμμα.

Τσεκούρι και φωτιά χρειάζεται. Μά πούναι τα;

ΠΟΛΥ βιάζονται οι βουλευτάδες μας για την έχτατη σύνοδο κι άρχινήσανε από τώρα να της κάνουν τα γλυκά τα μάτια με τις κωλοστεριγές τους. Δηλ. βιαζονται να τσεπώσουν το λουφέ, άφου μπορούσαν άξιόλογα να γασμαρήσουν πέντε δέκα μέρες ακόμα, ψηφίζοντας τα πιο σπουδαία και τα πιο βιαστικά νομοσχέδια, και να πάνε ύστερα στη δουλιά τους.

Μά ο λουφές... Κ' είναι να λιγώνεται κανείς στα γέλια δντας βλέπει την Πολιτεία από τη μια μεριά να ξεγυρνάει σε νερόβραστους λυρισμούς μπροστά σ' ένα καστοράριο που πρόσφερε ο δάινα μπακάλης για τον Έθνικ στολο, κι από την άλλη μεριά να ξεδιάζει άδικα των άδικων τόσες χιλιάδες δραχμές σε βουλευτικές αποζημιώσεις για μια δλωσεδίου περιττή έχταχτη Βουλευτική Σύνοδο.

Μά μήπως σε τούτο το άγιασμένο χῶμα μας δλοι μας δέν περπατούμε με το κεφάλι κάτω και με τα πόδια τον άνήφορο;

ΛΑΒΑΜΕ από τα Χανιά το «Καταστατικό του Σύλλογου για την Έθνική Γλώσσα δ Σολωμός» που ίδρύσανε και κάτω τα λιονταρόφυγα Κρητικόπουλα. Πρώτο πρώτο άρθρο του καταστατικού είναι τούτο: «Συσταίνεται σύλλογος ο Σολωμός με το σκοπό να διδάξει το θάρρος στην αλήθεια και την αγάπη στην πρόοδο, χτυπώντας την πρόσληψη Βάση κι Άργαρό του ή Έθνική Γλώσσα».

Μά το καταστατικό δλάκαίρο θάν το δημοσιέψουμε στο φύλλο της άλλης Κεριακής, γιατί άξίζει να διαβαστεί από όλους μας. Με το Σύλλογό τους τα Κρητικόπουλα μάς δείχνουνε με ποιά τρόπο πρέπει να δουλέψουμε για την προκοπή της Ίδέας, κ' έτσι δυναμώνουνε μέσα μας τη βεβαιωμένη πεποίθηση που είναι μοιρογράφο να φέρει ή Κρήτη μια μέρα στην Έλλάδα καινούριο αίμα και καινούρια ζωή.

ποτε, τίποτε. Γιατί; “Άξφια μ' ύπε: «Ήρεις, Ρίτα, δέ φεύγω! Μά εγώ δέν έδειξα την αέιρητη χαρά που χύθηκε στην ψυχή μου κ' έκαμε την καρδιά μου να χτυπά γλήγορα-γλήγορα. Δεν πήγα δέ του πῶ δλα εκείνα τα χαρούμενα αίσθηματα που με γέμισαν δλα και μ' έκαναν να τρέμω από την εύτυχία. Τιποτε δέν έκαμα. Τίποτε. Έπλησίασα μόνο και του σφίξα τα χέρια, δίχως να πώ λέξη.

Μ' αγαπούσε, και δέν είχα τίποτε να του πῶ, και δέν ήξερα τί έπρεπε να κάμω, πως να φερῶ.

Κ' είμουν άδέξια, και κοκκίνιζα, κ' έσκυβα όσο μπορούσα το πρόσωπό μου, κι έλλαζα χίλιες κουβέντες, κ' είμουν νευρική κι άνήσυχη. Κα' μου φινόταν πολύ μακρυνή ή έποχή που δέ μ' αγαπούσε και σιωπούσε, κ' είμουν εγώ που έλεγα την αγάπη μου, εγώ που τον παρακαλούσα να,θει να τον ιδώ, εγώ που ζητιάνευα λίγη συμπάθεια, λίγο ενδιαφέρον. Σήμερα θαρρώ θα μου εΐταν άδύνατο να του πῶ νάθει δάν άλλοτε αστό σπίτι μας». Κι αν θα πιστευα πως ή αγάπη του αυτή δέ θα μεταβάλλονταν ποτέ, και τότε το νοιώθω, δέ θα μπορούσα να του ίπαναλάβω εκείνα που τόσες φορές του είπα άπελπισμένη. Φοβάμαι. Δέ θέλω να το πιστέψω κι

άπορεύω να τον ρωτήσω μήν τύχει και μ' άποκριθεί: «Ναι, σ' αγαπῶ!» Άλλοτε τονέ ρωτούσα, τονέ ρωτούσα έπίμονα και μ' άποκρίνονταν πάντα πῶς; δέ μ' αγαπούσε, πως δτι ένοιωθε για μένα δέν εΐταν αγάπη, και μου έλεγε πως εγώ είμουν πολύ εύτυχής που έχτυπούσα! Και ήθελε κ' εκείνος να γνωρίσει τη χαρά αυτή, γιατί αυτή εΐταν ή αληθινή κ' ή μεγάλη της Ζωής! Πολλές φορές ακόμη μου μιλούσε για τις γυναίκες που συνάντησε και γ' αφορμ' έπιπόλαα και λητημόνησε άμέσως. Και μια φορά μουπε για κάποια άλλη που νόμισε πως αγάπησε με την καρδιά του και την παρακαλούθουσε στο δρόμο κ' έμεινε νύχτες δλόκληρες κάτω από τα παράθυρα της και την πασαμόνευε.. Κ' εγώ τον παρακαλούσα να πάψει να μου τῶ λέει έμένα αυτά, γιατί με θανατώνει κ' εΐταν άπάνθρωπο να με κείνει να υπαφέρω τόσο!

Μια μερα είμαστε οι δυο. Είμουν λυπημένη κ' εΐταν εύθυμος και μου μιλούσε για το ταξίδι του στη Γερμανία και για τις γυναίκες που πιθυμούσε να ξαναδεί. Εΐταν δρθιος, άκκουμπημένος στο παράθυρο και μου φάνηκε πιο μεγάλος και πιο δυνατός και τέλεια δικαιολογημένος όπως φέρνονταν. Κι άγαναχτήτα και σιχάθηκα τον έχυτο μου και

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100.000 !
ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έκαστον γραμμάτιον ισχύον διὰ τὴν κλήρωσιν 28 Ἰουνίου (11 Ἰουλίου) 1909 τιμᾶται ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς.

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ :

ΜΕΓΑ ΚΕΡΔΟΣ	ἐκ δραχ.	100,000
1 Κέρδος	»	25,000
1 ἔρδος	»	10,000
3 Κέρδη	»	5,000
5 Κέρδη	»	1,000
118 Κέρδη	»	100
557 Κέρδη	»	50
1000 ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....		225,000

Γραμμάτια πωλοῦνται εἰς τὰ δημόσια ταμεία καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχους τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ τρακτορεία τῶν ἐφημερίδων πρὸς δραχ. μίαν ἑκατοστὸν γραμμάτιον. Ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.
 Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμμάτιον ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

Ὅταν ἐμεῖς δὲν τὸν μετροῦμε. Σοῦ φαίνεται πῶς ἀργήσῃς; ξέρεις γιατί; γιατί βαριθῆκες νὰ μένεις πιά ἰδῶ.

— Ἐγὼ! διαμαρτυρήθηκε ὁ Λῶρης. Ἀπκτᾶσαι ἂν τὸ θάρρεις Ρίτα. Ἴσα ἴσα ἐγὼ θῆταν τὸ νερό μου νὰ μὴ φύγω πιά ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Ἄραγε σ' ἐμένα ἀποτεινόνταν ἡ διαμαρτυρία αὐτὴ ἢ στὴ Σάσα; Στράφηκα καὶ τοὺς κοίταξα. Ἡ Σάσα εἶχε κλειστά τὰ μάτια της καὶ ὁ Λῶρης ἔακολουθοῦσε νὰ τὴν κουνεῖ ἀλαφρᾶ, βλέποντάς τιν.

— Εἶδατε, Λῶρη, πὺ λέγαμε πὺς ὁ Οὐτῶθρης θὰ περνοῖσε ὅλος μὲ καλοκαιριές; Ἐλάτε νὰ δῆτε τὸν οὐρανὸ. Πρὸ λίγου ἀκόμα εἶταν κατὰ μπλαβὸς καὶ τώρα, κοίταξε, Ρίτα, κάτι ἀγριοτύγνηφα πὺ τὸν κατασκεπαζοῦν.

Καὶ ἡ Σάσα γελαστή, τυλίχτηκε στὸ πανωφόρι της καὶ μὲ καληνύτησε. Εἶταν ἀργὰ καὶ ὁ Λῶρης τὴν παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀφήσει νὰ τὴ συνοδεύσει στὸ σπίτι της.

15 τοῦ Ὀκτώβρη.

Σήμερα ἐμεῖνα μόνη μὲ τὸ Λῶρη ὅλη τὴ μέρα σχεδόν. Τοῦκμα ἐτύπωση ποῦμου ἀσυνεθιστὰ εὐθυμῆ. Ὅλο γελοῦσα καὶ στὸ παραμικρὸ εἶδινα ἀστεία ὄψη Γελοῦσα καὶ ὅταν μὲ φιλοῦσε καὶ ἔταν μουλεγε πὺς μ' ἀγαπᾶ, καὶ ὅταν μὲ βεβαίωνε πὺς λυπάται πὺς θὰ φύγει καὶ πὺς θῆθει νὰ τοῦ εἶταν δυνατὸ νὰναβαλεῖ τὸ ταξίδι του γιὰ τοῦ χρόνου.

— Μπα... μὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη σὲ βεβαιῶ, Λῶρη. Δὲ θῆταν ἀδικὸ νὰ χάσεις τὸ χρόνο σου ἀδικά; Ἐπειτα ποσοὺς μῆνες καὶ θὰ γυρίσεις; Ὡς τότε θὰ μὸς γράφεις καὶ θὰ εἶναι τὸ ἴδιο.

— Καὶ στὴ Σάσα θὰ γράφω.

— Ἀλήθεια;

— Ναι. γιὰ πὺς τὴ συνοδεύω σπῆτι της τὸ συμπανήσαμε. Θῆναι ἄμορφο, ξέεις. Μιὰ φορὰ θὰ γράφω σὲ σενα καὶ μιὰ στὴ Σάσα. Θῆναι πολὺ ἄμορφο συντροφιά γιὰ μένα τὰ γράμματά σας στὴν ξενιτιά.

Ναι, θῆναι πολὺ ἄμορφο νὰ σοῦ γράφουμε καὶ οἱ δύο. Καὶ πολλὰς φορὲς πὺς ἐγὼ πιθανόν νὰ βριοῦμαι, θὰ βρῶ ἐκείνη νὰ σοῦ γράφει γιὰ μένα... Ἐ, Λῶρη;

20 τοῦ Ὀκτώβρη.

Γυρίζω ἀπὸ τὸ χερὸ. Φορῶ ἀκόμη τὸ φορέμα μου φορτωμένο χρυσάνθεμα μαραμμένα. Ἡ μυρουδιά τους εἶναι βρεϊκὰ καὶ μὲ πειραζει. Ἡ Σάσα εἶταν καὶ ἐλαμπε ἀπὸ ὁμοφῆα καὶ χάρη φοροῦσε κατακόκκινα, καὶ ὁ Λῶρης ἐξαιρετικὰ χόρευε μαζί της καὶ τὴν περιποιούσαν ὅλο τὸ βραδύ. Καὶ ἐγὼ εἶμουν τρελλὰ εὐθυμῆ καὶ ὅλο χόρευα μὲ τὸν ἕνα καὶ μὲ τὸν ἄλλο. Καὶ πόσα κλακεφτικὰ λόγια, Θέ μου!

Ἄλλος μὸς θάμαζε τὸ σῶμα μου, ἄλλος τὰ μπράτσα μου, ἄλλος τὴ χάρη μου, ἄλλος τὰ μάτια μου! Καὶ γὼ χαμογελοῦσα καὶ ἐπαίρναν ὅχρος ἐκείνοι κα μὸς μιλοῦσαν πὺς λεύτερα καὶ ἐγὼ χαμογελοῦσα πὺς πολὺ. Γιὰ μιὰ στιγμή συλλογίστηκα, γιατί νὰ φερνοῦμαι ἔτσι, ἀφοῦ κανεὶς δὲν παρακολουθοῦσε τὴ διαγωγή μου καὶ μόνον εἶδινα τὸ δικαίωμα σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀνόητους νὰ φανταστοῦν πὺς ἔκανα γοῦστο τὰ πρόστυχα κομπλιμέντα τους. Καὶ χαμογέλασα γιὰ λογαριασμὸ τῆς ψυχῆς μου αὐτὴ τὴ φρά. Κι ἀπάνω ἀπ' αὐτὰ ἡ Σάσα γερομένη στὸ μπράτσο τοῦ Λῶρη... Κάποτε κάποτε περαστικὰ μουλεγαν ἄ μὲν εὐχαριστήμενοι καὶ ἄ θῆλω νὰ μείνουμε.

— Νὰ μείνουμε, νὰ μείνουμε ὡς τὸ τέλος τοῦ χοροῦ. Δὲν ξέρετε ποσο διασκεδᾶζω ἀπόψε. Κ' ἐφευγαν καὶ τοὺς ἔχανα ἀπὸ μπροτὰ μου καὶ ἐμένα μόνη μὲ τοὺς ἄλλους καὶ μὸς μιλοῦσαν κομπλιμέντα ἀνόητα, καὶ ἐγὼ τοὺς ἄκουα καὶ χαμογελοῦσα σὲ βᾶρος τους καὶ σὲ βᾶρος τῆς ψυχῆς μου πὺς βρασιζόταν.

Ἄξαφνα εἶδα τὴ Μαίρη. Φοροῦσε κατὰμυρκα κα ἀστράφτε ὅλη ἀπὸ τὰ διαμάντια. Πλάι της εἶταν ὁ ἄντρας της, φερμένος τοῦτες τις μέρες ἀπὸ τὴ Γερμανία. Κάτι ἔλεγαν καὶ γελοῦσαν σκυμένοι ὁ ἕνας πανοῦ στὸν ἄλλο. Κεῖνη τὴ στιγμή πέσσε ἡ Σάσα μὲ τὸ Λῶρη. Ὁ Λῶρης ἔκαμε πὺς δὲν τὴν προσέξε καὶ ἔξακολούθησε νὰ μιλεῖ μὲ τὴ Σάσα, καὶ κεῖνη τὸν κοιτάζε ἀδιάφορη, σὰ νὰ μὴ τὸν γινώριζε, καὶ ἔξακολούθησε νὰ γελά μὲ τὸν ἄντρα της, πὺς φαίνονταν ἐνθουσιασμένος μὲ τὴ γυναῖκα του.

Παράξενο! Μεγάλια σῆνεφα φαῆναι στὸν οὐρανὸ τῆς εὐτυχίας μου τὸν ἀνέφελο ἀπὸ μέρες, μὰ δὲν τὰ προσέχω. Στένω καὶ περιμένω τὴν καταγίδα ἢ τὴν καταστροφή, πὺς ξέρει, μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Θῆναι καταγίδα μόνον, θῆναι ἢ καταστροφή; τί θῆναι;

29 τοῦ Ὀκτώβρη.

Ἡ Σάσα ἐφυγε τώρα. Εἶταν χλωμὴ καὶ καταβλημένη καὶ μὸς παραξένα λόγια πὺς ἀγγιζαν ἀπότομα στὴν ψυχὴ. Τὴν εἶδα νὰ χλωμιάσει σὰν τῆς εἶπα πὺς πιθανόν νὰρχόταν καὶ ὁ Λῶρης, καὶ ἔξαφνα ἀρχίνησε νὰ κλαίει.

— Μὰ τί ἔχεις, Σάσα; τὴ ρώτησα καὶ ἄκουσα τὴ φωνὴ μου σὰν τὴ ρωτᾶ μὲ σκληρὸ τόνον. Μὰ τί ἔχεις, Σάσα;

— Τίποτε, τίποτε. Δὲν ξέρω τί ἔχω. Ἐποφίρω, δὲν ἀγαπῶ τίποτε, ἀιστάνουμαι πὺς δὲν ἀγαπῶ κανένα, κενένα. Καὶ εἶναι φριχτὸ αὐτό. Ὅλα μὸς φαίνονται ἀπκμα καὶ περιττά. Χτῆς ἀκόμη, καὶ μὲ ρωτοῦσε κανεὶς; θὰ τοῦεγα πὺς θῆθελα νὰ ἔξαφύγω πάλι, νὰ πάω πάλι στὴν Ἰταλία. Σὴ μερα δὲ θῆλω νὰ φύγω, θῆλω νὰ καθίσω γιὰ πάντα ἐδῶ, νὰ μὴν κουνῆσω τὸ πόδι μου οὔτ' ἕνα βῆμα.

Τίποτε δὲ θῆλω, τίποτε δὲν ἀγαπῶ, τίποτε πιά δὲν ἔχει ἡ ψυχὴ μου. Κρίμα, Ρίτα...

— Εἶσαι παράξενη, Σάσα. εἶσαι ἀλλόκοτη. Δὲν ξέρεις οὔτε σὺ τί θῆς. Καὶ γέλασα ἐγὼ, καὶ τὴν εἰρωνεύτηκα γιὰ τοὺς παιδικτικὸς παραλογισμοὺς της καὶ ἐκρατήθηκα καὶ δὲν τῆς εἶπα: «Τὸν ἀγαπᾶς τὸ Λῶρη, Σάσα, τὸν ἀγαπᾶς! καὶ φοβάσαι φοβάσαι γιὰ τὴ δυστυχία πὺς θὰ μὸς προξενήσεις, γιατί εἶσαι παιδί ἀκόμη καὶ δὲν ξέρεις νὰ ὑπερασπίσῃς τὰ δικαιώματά σου, καὶ δὲν ξέρεις πὺς ἐσὺ δὲ φταῖς καθόλου, ἂν ἐγὼ ἔχω τὴν ἀδυναμία, τὴν ἀρρώστια αὐτὴ νὰγαπῶ τόσο, ἕναν πὺς δὲ μ' ἀγαπᾶ διόλου... Ναι, ἐγὼ ἢ ἴδιχ σοῦ τὸ λέω πὺς δὲ φταῖς. Τί φταῖς ἐσὺ;...» Καὶ κρατήθηκα καὶ δὲν τῆς τὰ εἶπα τὰ λόγια αὐτά, γιατί φοβήθηκα μὴ τυχόν μ' ἀποκρίνονταν: «Ναι, Ρίτα, τὸν ἀγαπῶ, τὸν ἀγαπῶ, τί φταῖς;»

3 τοῦ Νοέβρη.

Σταυρώνω τὰ χέρια μου καὶ περιμένω. Τίποτε δὲ φοβάμαι, τίποτε δὲν ἐλπίζω. Εἶμαι ἡσυχη. Δὲν ἐλπίζω πιά τίποτε. Ἡ καταστροφή συντελέστηκε καὶ ἐγὼ στένω καὶ τὴν κοιτάζω καὶ τὴν περιπαίζω πὺς δὲ μ' ἀγγιξε! Ὅκα κοιμηθῶ ἀπόψε τὸν ἡσυχο ὕπνον τὸν ἀξέγνοιαστο τοῦ παιδιού! Πέρασε ἡ καταστροφή καὶ δὲ μὸς κάμε τίποτε. Εἶμαι πὺς δυνατὴ ἐγὼ καὶ δὲ μπόρεσε νὰ μὲ φτάσει. Σώρκασε τὴν εὐτυχία μου, μὰ μένα δὲ μὲ πειραξε!

Εἶδα τὸ Λῶρη, τὸν ἱρωμένο μου, νὰ φιλεῖ τὴν ξαδερφή μου τὴ Σάσα κάτω στὸν κῆπο... Καὶ δὲ φώναζε καὶ δὲ διαμαρτυρήθηκα...

Εἶχα ἀνεθεῖ νὰ τῆς φέρω ἕνα πανωφόρι νὰ μὴν κρυώσει καὶ ἐπωφεληθῆκαν τὴ στιγμή πὺς εἶλεπα...

Τὴν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ ἐκείνη ἀφῆθηκε νὰ τὴ σηκώσει σὰν παιδί. Καὶ πῆγανε στὴν καλυβα μὲ τις τριανταφυλλίες...

Μὰ τί σημαίνει ἀφοῦ εἶμαι ἡσυχη, καὶ ἀφοῦ κανεὶς δὲν ξέρει πὺς τοὺς εἶδα;

Δὲ μ' εἶδε κανεὶς. Τί καλὰ! Ὁ Λῶρης θῆρθε ἀβριοῦ θῆναι ἡ τελευταία μὲς συνέντευξη. Ὅκα γίνω ἄμορφη καὶ ἐξαιρετικὰ φιλάρεσκη καὶ θῆ τοῦ δοθῶ ὅλη. Καὶ θῆ τὸν κοιτάζω. Θῆλω νὰ παρακολουθῶ ὅλες τις ἐπιθυμίες ζωγραφισμένες στὰ μάτια του καὶ στὰ χᾶδια του. Θῆταν ἀστατο τὸ θέαμα καὶ θῆ τ' ἀπολάψω μὲ φριχτὴ ἠδονή. Καὶ ποῖος ξέρει ἴσως καὶ ἐγὼ μὲ τὸν γενῶ γῆνος καὶ ἀπολάψω καὶ ἐγὼ! Ποῖος ξέρει! Μακίρι καὶ νᾶναι. Ὅσο μεγαλύτερη ἡ ἠδονὴ τόσο μεγαλύτερη ἡ ναυτία τῆς ζωῆς, καὶ ἐγὼ θῆλω νὰ τὴν ἀιστάνω βῆθῆ τὴ ναυτία αὐτὴ. Θῆλω νὰ δῶ τὴ χυδαία ἐξέγερση τῶν ἐνστικτῶν, ἴσως καὶ σιχαθῶ ἐπιτέλους τὸ ρόλο αὐτὸ τὸν ταπεινὸ πὺς παίζω!

4 τοῦ Νοέβρη.

Ὁ Λῶρης ἐφυγε ἀπόψε. Ἡ Σάσα εἶναι ἀρωστη. Ἐγὼ εἶμαι πολὺ καλὰ, πολὺ καλὰ. Καὶ στένω καὶ κοιτάζω, καὶ χαμογελῶ, καὶ σέρνω τὸ χορὸ ξεκαρδισμένη στὰ γέλια, τραγουδώντας δίχως νὰ κούσομαι ἕνα μονόσυρτο σκοπὸ σὲ μυρολόι.

Καλὴ ἀντάμωση, Λῶρη. Καλὴ ἀντάμωση, Σάσα, Μαίρη. Ὅποια καὶ νᾶναι. Σᾶς περιμένω πάλι νὰ ξανάρθετε, νὰ μὸς συντροφίστετε τὴ μοναξιά μου. Νὰ ξαναδώσω πάλι ἐγὼ τὸ σημεῖο γιὰ νὰρχινήσετε τὴν ὀρχήστρα τὴν ξεκουρντισμένη καὶ τὴν παρτάιρη, γιὰ τὸν πὺς ἀλλόκοτο, τὸν πὺς μακάβριο χορὸ!...

Τ Ε Λ Ο Σ